

ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA

1

ROČNÍK 25 (LII)
PRAHA
LEDEN
1979
CENA 10 KčS

ČESKOSLOVENSKÁ AKADEMIE ZEMĚDĚLSKÁ
ÚSTAV VEDECKOTECHNICKÝCH INFORMACÍ
PRO ZEMĚDĚLSTVÍ

ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA

Redakční rada

Prof. ing. Karel Svoboda, CSc. (předseda), doc. ing. Milan Brannický, CSc., ing. Emil Divila, CSc., prof. dr. ing. Alois Grolig, DrSc., ing. Zdeněk Hoffmann, CSc., doc. ing. Dimitrij Choma, CSc., prof. Jaroslav Kabrhel, ing. Jaroslav Korbíni, CSc., ing. Jaroslav Kunc, CSc., prof. ing. Jaroslav Píř, CSc.

Za vedení časopisu odpovídá prof. ing. Karel Svoboda, CSc.

Redaktorka ing. Hedvika Malíková

© Ustav vědeckotechnických informací pro zemědělství, Praha 1978

Vědecký časopis ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA uveřejňuje studie, rozbor a vědecká pojednání o vyřešených úkolech výzkumu v oboru ekonomiky zemědělství a potravinářského průmyslu. Vydává Československá akademie zemědělská — Ustav vědeckotechnických informací pro zemědělství. Vychází měsíčně. Redakce: 120 56 Praha 2, Slezská 7, telefon 257541, 254451. Celoroční předplatné Kčs 120,—.

Научный журнал ЗЕМЕДЕЛЬСКАЯ ЭКОНОМИКА публикует обзоры, анализы и научные статьи о решенных заданиях по научному исследованию в области экономики сельского хозяйства. Издает Чехословацкая сельскохозяйственная академия — Институт научно-технической информации по сельскому хозяйству. Выход в свет ежемесячно. Редакция 120 56 Прага 2, Слезска 7.

The scientific journal ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA published studies, analyses and scientific treatises about the solved research tasks in the sphere of the agricultural economics. Published by the Czechoslovak Academy of Agriculture — the Institute of Scientific and Technical Information for Agriculture. Issued monthly. Editorial office 120 56 Prague 2, Slezská 7.

Die wissenschaftliche Zeitschrift ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA veröffentlicht Studien, Analysen und wissenschaftliche Abhandlungen über die gelösten Forschungsaufgaben auf dem Gebiete der Ukonmik. Herausgegeben von der Tschechoslowakischen landwirtschaftlichen Akademie — Institut für wissenschaftlich-technische Information der Landwirtschaft. Erscheint monatlich. Redaktion 120 56 Prag 2, Slezská 7.

Náročné úkoly rozvoje zemědělsko-potravinářského komplexu předpokládají další rozvoj koncentrace a specializace zemědělské výroby, vzájemnou kooperaci zemědělských podniků a prohlubování integračních vztahů mezi zemědělstvím a potravinářským průmyslem. Je tomu tak proto, že rozvoj výrobních sil doprovázený zvýšením intenzity zemědělské výroby i produktivity práce umožňuje rychlejší přechod na velkovýrobní formy hospodaření. Koncentrace a specializace uplatňovaná v zemědělství zjednodušuje výrobní základnu podniků a tím mění univerzální zemědělskou výrobu v moderní velkovýrobu s novou strukturou a s novými organizačními jednotkami.

Uvedené rozvojové tendence se realizují v podstatě dvěma způsoby, a to jednak slučováním menších podniků do větších ekonomických celků a jednak rozvojem vzájemných kooperačních vztahů. Se vzrůstající územní velikostí zemědělských podniků a s rozvíjením mezipodnikových kooperačních vztahů je nutné zdokonalovat vnitropodnikovou organizaci a formy vnitropodnikového řízení zemědělských podniků státního a družstevního sektoru. Uplatnění všech moderních výrobně organizačních prvků v celém komplexu s vazbou na pokrokové systémy vnitropodnikového řízení je proto cílevědomě postaveno do popředí zájmu jak vědeckovýzkumné základny, tak i zemědělské praxe.

NĚKTERÉ ZÁSADY PŘI TVORBĚ PODNIKOVÝCH STRUKTUR

Nové pokrokové organizační a řídicí struktury je nutno řešit z hlediska dynamického vývoje našeho socialistického zemědělství tak, aby umožňovaly bez dalších podstatných zásahů pružně reagovat na potřebné změny vyplývající z další koncentrace půdního fondu zemědělských podniků i z prohlubujícího se procesu koncentrace a specializace výroby i kooperace mezi zemědělskými podniky, jakož i podniky a organizacemi zpracovatelského průmyslu, služeb apod.

Dynamické změny výrobních struktur spolu s velkovýrobní technologií a řadou dalších faktorů vyvolávají nutné změny v organizačních a řídicích strukturách. Postupně se opouští dříve uplatňovaný územně výrobní princip organizace a řízení a uplatňuje se princip odvětvový.

Územně výrobní struktura vzniká v závislosti na územním členění organizačního systému. Charakteristické pro tuto strukturu je, že specialisté jsou soustředěni do štábních útvarů, přičemž nepřebírají přímou odpovědnost za řízení výroby a ovlivňují ji zprostředkovaně. Nižší organizační jednotky v této struktuře jsou organizovány buď podle funkcionálního, nebo divizionálního strukturálního typu a jejich vedoucí jsou obvykle generalisté. Hlavní nedostatky územně výrobní struktury spočívají v tom, že nevyužívá větší územní velikosti organizační jednotky pro racionální organizaci výroby a centralizaci výrobních prostředků. Rostlinná výroba zůstává nadále organizována převážně v uzavřených osevních postupech bývalých menších organizačních jednotek a strojový park je roztržštěn, což neumožňuje jeho efektivní využití. Územně výrobní princip organizace a řízení udržuje roztržštěnost půdní držby a mnohostrannost zemědělské výroby. Perspektivně je tento typ organizace méně vyhovující i z toho hlediska, že nepodporuje specializaci pracovníků a nevyžaduje si vyšší odbornost řízení.

Odvětvová struktura se vyznačuje vytvářením organizačních jednotek v závislosti na ucelených výrobních procesech (rostlinná výroba, živočišná výroba, technické služby apod.). Tato struktura se dále kvalitativně odlišuje od územně výrobní struktury tím, že do čela organizačních jednotek jsou delegováni specialisté, kteří výrobu přímo řídí. Stávají se liniovými pracovníky a jsou zodpovědní za řešení výrobních, technických, technologických a dalších činností i za splnění plánovaných úkolů. Ostatní činnosti se centralizují (sociální, právní, účetní, finanční, investiční, racionalizace, výzkum apod.) a jsou řízeny štábními útvary.

V zemědělských podnicích půjde o organizaci následujících podnikových struktur: výrobní, organizační, řídicí, ekonomické a sociální. Mezi jednotlivými podnikovými strukturami existují vzájemné vazby. Všechny struktury se navzájem ovlivňují a změny zásadnějšího rázu v jedné z nich vyvolávají a podmiňují změny ve strukturách ostatních.

Východí podnikovou strukturou je struktura výrobní, která je dána přírodními a ekonomickými podmínkami podniku a je z podnikových struktur primární a nejstabilnější. Dosavadní průběh procesu koncentrace a specializace příznivě ovlivnil budování výrobně technické základny v řadě zemědělských podniků a přispěl k dosažení dobrých výrobních a ekonomických výsledků. Přesto je však třeba ve většině zemědělských podniků důsledně dorešit výrobní základnu, dokončit velkovýrobní uspořádání půdního fondu a uvést velikost zemědělských podniků do souladu s požadavky koncentrace zemědělské výroby. Na úseku rostlinné výroby, živočišné výroby, technických služeb i technického rozvoje a výstavby je proto nezbytné řešit řadu problémů pro dosažení žádoucí specializace.

Se vzrůstající velikostí zemědělského podniku a rovněž s rozvojem mezipodnikových kooperačních a integračních vztahů je nutné na základě vnitropodnikové specializace zdokonalovat vnitropodnikovou organizaci, přičemž vnitřní členění podniku na organizační stupně či jednotky organizace práce i dělba práce musí být zásadně odvozovány od organizace výroby a výrobních technologií. Organizační struktura podniku je určována vzájemnými vazbami mezi lidmi a výrobními prostředky. Každá organizační jednotka vzniká v závislosti na území, odvětví a technologii.

Efektivní řízení organizačních útvarů zabezpečuje řídicí struktura, která navazuje na strukturu organizační. Počet řídicích stupňů se zpravidla

nekryje s počtem stupňů organizačních, neboť jednotky organizace práce jsou považovány pouze za řídící, nikoliv však organizační stupeň. Řídící struktura vyžaduje soustavné zdokonalování, jehož předmětem musí být celý systém, tj. všechny jeho články a prvky. Těžiště zdokonalování a prohlubování řídicí struktury spočívá ve zvyšování úrovně organizovanosti a řízení s přihlédnutím k požadavkům výrobního procesu při uplatnění racionálních technologií, a to jak ve vlastním podniku, tak i v kooperaci s jinými zemědělskými podniky.

Problémy týkající se uspořádání výrobně technické základny organizace a řízení nelze oddělovat a řešit bez odpovídajících opatření v oblasti ekonomiky, ale naopak v úzké souvislosti se záměry rozvoje koncentrace, specializace, kooperace a integrace výroby. Ekonomická struktura doplňuje strukturu výrobní, organizační a řídicí a musí být organizována tak, aby bylo dosaženo podnikových cílů při současném zlepšení hospodářských výsledků. Základní metodou vnitropodnikového ekonomického řízení v zemědělských podnicích je vnitropodnikový chozrasčot. Při vytváření chozrasčotních útvarů se v zemědělských podnicích uplatňuje soustava hospodářských a nákladových středisek, která jsou základními články ekonomické struktury. Ekonomická struktura je současně jedinou integrující podnikovou strukturou s významnou motivační funkcí. Její nedílnou součástí je informační systém.

Sociální struktura podniku je další podnikovou strukturou, v níž se řeší uspořádání skupin pracovníků a vztahů mezi nimi. Je závislá na sociální struktuře zájmového území a na organizační, řídicí a ekonomické struktuře podniku, které zpětně ovlivňuje. Vymezuje vztahy mezi podnikem a politickými, správními, kulturními, sociálními i jinými organizacemi. Přihlíží ke zdroji pracovních sil a mimosezónních pracovních příležitostí. Je ovlivněna sídlištní strukturou, potenciálními zdroji bytů i úrovní sociálních služeb, stejně tak jako možnostmi dopravy pracovníků do zaměstnání. Sociální struktura zahrnuje rovněž vnitřní uspořádání podniku, a to z hlediska demografického, profesně kvalifikačního, politického a zahrnuje také uspokojování sociálních potřeb v podniku.

V nových podmínkách budou podnikové struktury organizovány systémově, zejména na základě odvětvového principu. Avšak ani dobré zpracování návrhu odvětvového systému organizace a řízení bez tvůrčí a uvědomělé činnosti lidského činitele nemůže zaručit zlepšení hospodářských výsledků. Kromě toho je účelné fungování celého systému závislé na řadě dalších faktorů, přičemž zásadou při organizaci podnikových struktur musí být odstranění zbytečných mezičlánků.

Přednosti odvětvového principu organizace spočívají zejména:

- v možnosti komplexní organizace podnikových struktur a jejich účinné vzájemné koordinaci;
- v jednoduchosti organizace, při které je možno zabezpečit její dobré pochopení všemi pracovníky;
- v možnosti aplikace obecných zásad organizace podnikových struktur na konkrétní podmínky každého jednotlivého podniku;
- v dobré formální organizovanosti;
- ve vhodném prostředí pro budování dobrých neformálních vztahů;
- v zabezpečení plánovitého rozvoje zemědělského podniku ve všech sférách jeho ekonomiky ve vazbě na společenské požadavky;

- v možnosti neustálého dopracovávání podnikových struktur, jejich vývoji a přizpůsobování měnícím se vnějším i vnitřním podmínkám;
- v optimální organizaci podnikových struktur upevňující vnitropodnikovou kázeň, která vede pracovníky podnikových útvarů k rozvoji iniciativy a ekonomické racionalitě;
- v dokonalém využití větší územní velikosti podniků k optimalizaci koncentrace a specializace výroby a tím i k objektivnímu využívání techniky a ostatních výrobních zařízení;
- ve zvýšené úrovni specializovaného odborného řízení;
- v racionálním využití a hospodaření meziproduktem, především objemnými krmivými a statkovými hnojivými;
- ve zvýšené pravomoci, odpovědnosti a náročnosti na řízení rostlinné výroby, živočišné výroby, technických služeb atd.;
- ve vymezené hmotné zainteresovanosti a odpovědnosti za výsledky hospodaření jednotlivých úseků výroby;
- v možnosti odděleného sledování pomocných provozů;
- ve snazším provádění kalkulací a vedení evidence nákladů výroby;
- ve zvýšené možnosti důsledné rozborové a kontrolní činnosti při hodnocení výsledků hospodaření.

Přechod z územně výrobní podnikové struktury na strukturu odvětvovou musí být pečlivě připraven a musí být vytvořeny základní předpoklady (např. simplifikace výrobní struktury rostlinné výroby, živočišné výroby, technických služeb, kvalifikace kádrů, investiční výstavba atd.) a opatření, aby při změnách podnikových struktur nedošlo ke snížení objemu a kvality zemědělské výroby. Nelze však čekat, až budou vytvořeny všechny potřebné předpoklady. To by vedlo k neustálému oddalování započetí realizace odvětvové podnikové struktury a tím i k zpomalení uplatňování nových prvků v zemědělské velkovýrobě. Současně je třeba si uvědomit, že při změně podnikových struktur se podniky prakticky již nikdy nemohou vrátit ke staré, v současné době již většinou přežitě územně výrobní organizaci.

V podnicích, které již uplatňují odvětvové podnikové struktury, bylo prokázáno, že i v hospodářsky méně příznivých letech 1975 a 1976 odvětvové struktury nejen podstatně přispěly k úspěšnému zvládnutí zemědělských prací, ale i přes všechny těžkosti způsobené převážně klimatickými vlivy nedošlo ke snížení výkonů zemědělských podniků. Tyto podniky si rovněž vytvořily dobré předpoklady pro další úspěšný rozvoj. Je tomu tak v řadě zemědělských podniků družstevního i státního sektoru, jako například v JZD Ovčáry, Holetín, Žehušice, Modletice, Vlára, Sobotka, státních statcích Bezno, Mikulov, Šumperk i oborových podnicích státních statků Karlovy Vary, Cheb, Tachov a v řadě dalších zemědělských podniků.

UPLATŇOVÁNÍ ODVĚTVOVÉHO SYSTÉMU ORGANIZACE A ŘÍZENÍ V JZD RUDÝ PRAPOR OVČÁRY

JZD Rudý prapor se sídlem v Ovčárech, okres Kolín, hospodaří na výměře 5112 ha zemědělské půdy, z toho 4780 ha orné půdy. JZD vzniklo sloučením pěti dříve samostatných družstev bývalého kooperačního seskupení. Výrobní zaměření je orientováno v rostlinné výrobě na výrobu obilovin, cukrovky, víceletých píceň a částečně zeleniny. V živočišné

výrobě na mléko, výkrm skotu a částečně na chov prasnic s odchovem selat a produkci plemenného materiálu. V přidružené výrobě provozuje družstvo těžbu písků a výrobu zahradnických příkrývek TEP. Veškerou produkci zajišťuje 1170 pracovníků, z toho trvale činných je 826. Do hospodářského obvodu družstva je začleněno 13 obcí. Hospodářské i společenské úkoly řeší vedení družstva v úzké spolupráci s celozávodním výborem KSČ při JZD, s 13 vesnickými organizacemi KSČ, 10 MNV i s ostatními společenskými organizacemi. Rozhodující výrobní činnosti jsou řešeny z hlediska prohlubování procesu specializace a koncentrace při využívání mimopodnikových kooperačních vztahů. V hospodářském roce 1975, kdy výrobní i ekonomické výsledky byly ovlivněny nepříznivými klimatickými podmínkami, dosáhlo družstvo zisku v absolutním vyjádření 599 tis. Kčs, což v přepočtu na 1 ha zemědělské půdy znamenalo 117 Kčs. V roce 1977 bylo dosaženo celkového zisku 6215 tis. Kčs, tj. 1216 Kčs na 1 ha zemědělské půdy.

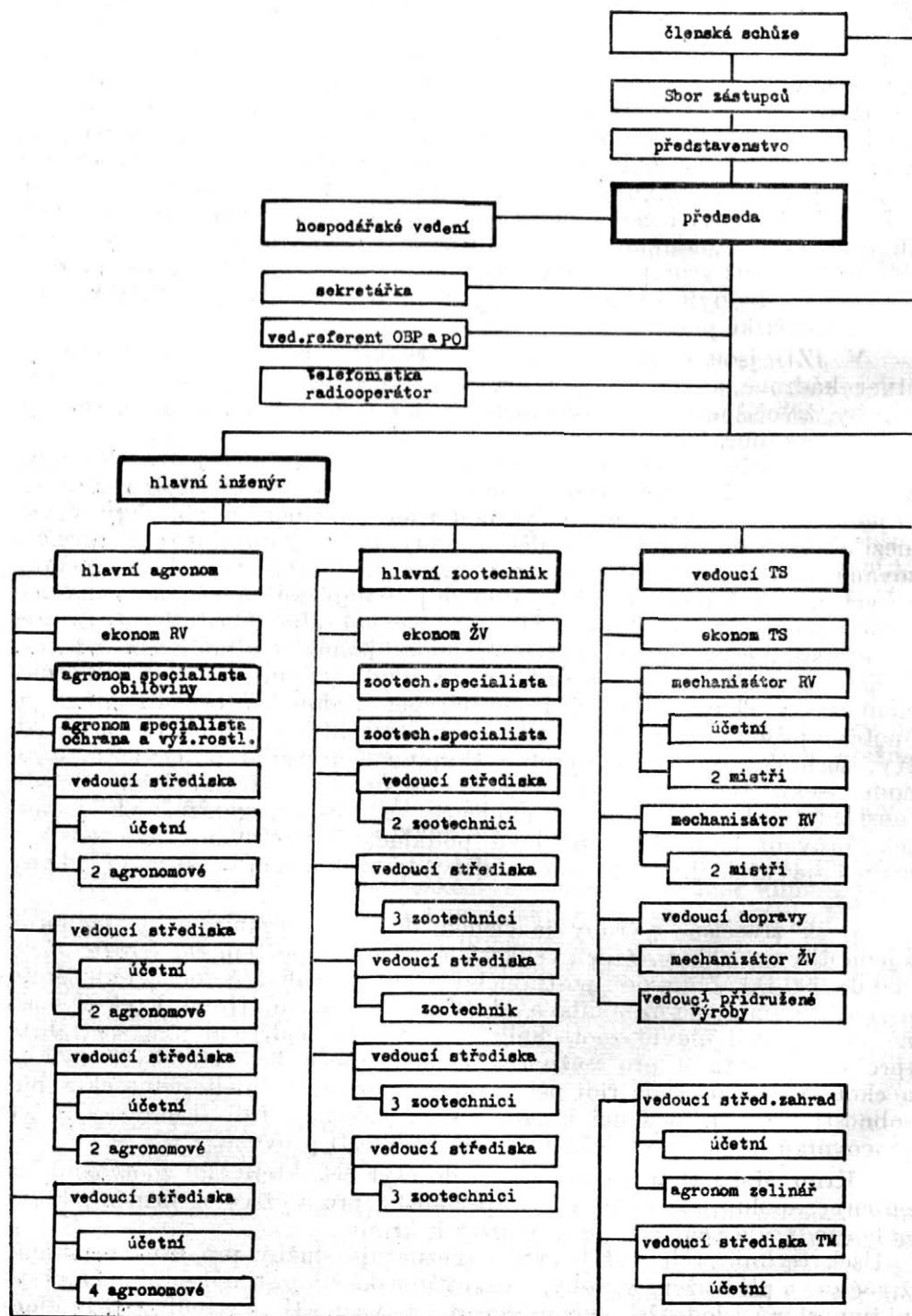
V JZD jsou organizovány tyto útvary a úseky: útvar předsedy, útvar kádrové a personální práce a útvar ekonomický; úsek rostlinné výroby, živočišné výroby, technických služeb a úsek technického rozvoje a výstavby (obr. 1).

Úsek rostlinné výroby je členěn na pět organizačních jednotek a středisko těžké mechanizace, které je umístěno v centru řízení. Čtyři organizační jednotky se zabývají polní výrobou a jejich výměra se pohybuje v rozmezí od 1100 do 1600 ha zemědělské půdy. Pátou jednotku tvoří specializovaná organizační jednotka, zaměřená na výrobu rychlené zeleniny a květin. V každé organizační jednotce je komplexně mechanizovaná brigáda a polní výrobní skupina. Tomuto členění odpovídá řídicí struktura. Úsek rostlinné výroby řídí hlavní agronom, jemuž jsou podřízeni dva specialisté (pro výživu a ochranu a pro výrobu obilovin), vedoucí těžké mechanizace a ekonom úseku. Dále řídí pět vedoucích organizačních jednotek s působností územní. Vedoucí organizačních jednotek řídí technika RV, technika pro polní výrobní skupinu a účetního pracovníka. Ekonom úseku RV (obdobně ekonom úseku ŽV a technických služeb) soustřeďuje doklady prvotní evidence ze všech organizačních jednotek, provádí kontrolu a předává podklady k zúčtování účtárně. Vyhodnocuje výsledky a provádí další administrativní a správní úkony úseku.

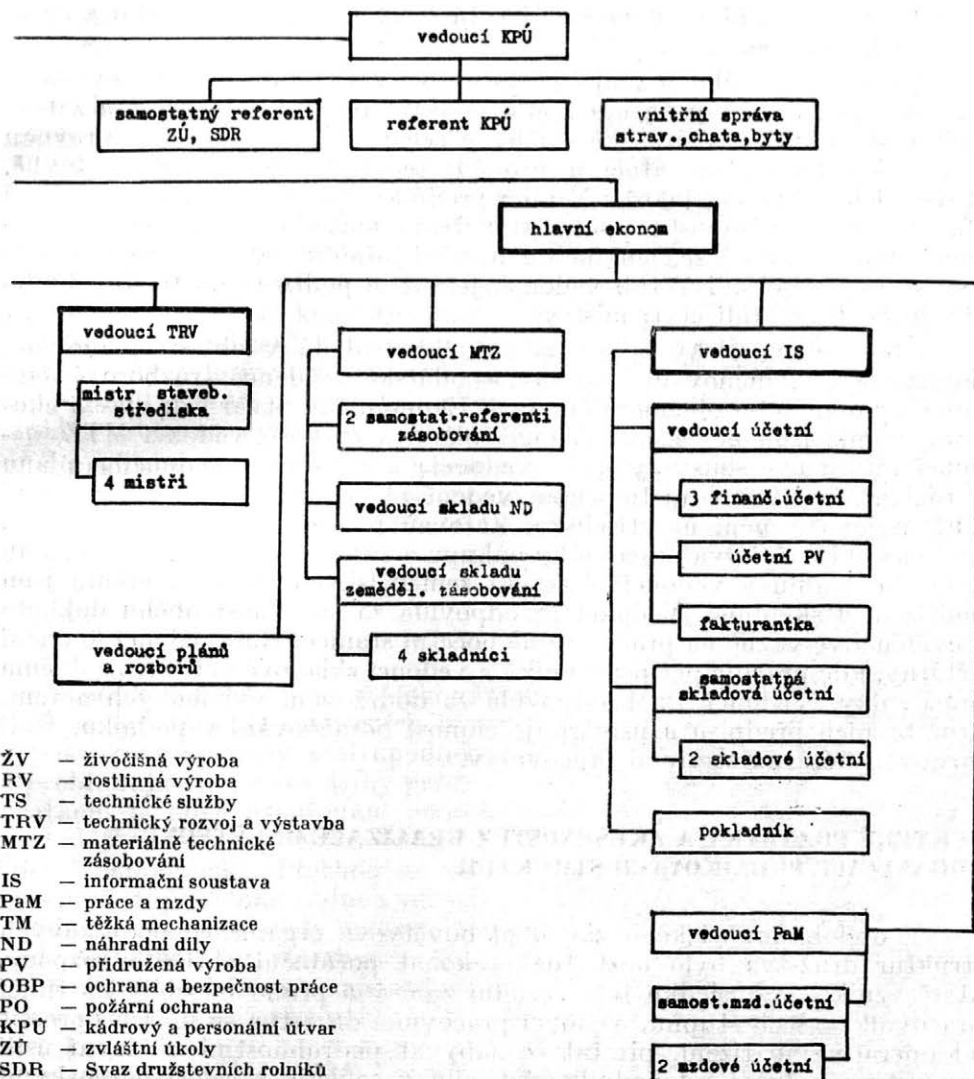
Úsek živočišné výroby je členěn do pěti organizačních jednotek s jednotlivými chovy. Jejich velikost je určována počtem DJ v rozmezí od 460 do 990 DJ. Z důvodu postupného řešení specializace dochází na tomto úseku ke kombinaci územního a odvětvového systému řízení. Úsek živočišné výroby řídí hlavní zootechnik, jemuž jsou podřízeni dva specialisté (pro chov skotu a pro výživu a krmení všech hospodářských zvířat) a ekonom úseku. Dále řídí pět vedoucích organizačních jednotek s působností územní. Vedoucí organizačních jednotek řídí stanovený počet pracovníků a směnové techniky podle velikosti provozu.

Krmivářská skupina je členěna do čtyř čtí, které řídí zootechnik za odborné spolupráce a kontroly specialisty pro výživu a krmení, který obhospodaruje centrální fond jaderných krmiv.

Úsek technických služeb (TS) zabezpečuje služby pro úsek rostlinné, živočišné a přidružené výroby, v opravárenské činnosti a dopravě. Dopravní činnost má celodružstevní působnost v návaznosti na středisko těžké me-

komise : revizní
kulturně-výchovná
besp. a ochrany zdraví při pr.
sociální
rozvoje pracovní iniciativy
smírčí
mzdová
protipožární
racionalizační

chanizace. Opravárenská činnost je zabezpečována čtyřmi dílnami s územní působností. Součástí úseku technických služeb je přidružená výroba (těžba písku, výroba zahradnických pokrývek TEP), což je určeno specifickými podmínkami podniku. Úsek technických služeb řídí vedoucí, jemuž jsou podřízeni dva mechanizátoři pro RV, mechanizátor pro ŽV, vedoucí dopravy, vedoucí přidružené výroby a ekonom. Mechanizátoři pro RV řídí vždy po dvou dílnách pro dvě organizační jednotky. Tímto uspořádáním je sledováno jednak vyšší využití technického vybavení a jednak vytváření předpokladu pro výhledové sloučení obou jednotek. Mechanizátor pro ŽV odpovídá za veškerou mechanizaci úseku a řídí jejich údržbu a opravy prostřednictvím vyčleněných pracovníků jednotlivých dílen. Vedoucí dopravy řídí nákladní, dodávkovou a osobní přepravu. Služební jízdy THP jsou zabezpečovány osobními automobily, které jsou přiděleny do osobní zodpovědnosti jednotlivých vedoucích úseků a organizačních jednotek.

Úsek technického rozvoje a výstavby (TRV) zabezpečuje investiční výstavbu. Uskutečňuje technickou a investiční politiku družstva a zabezpečuje stavební opravárenské služby v celém JZD. Zajišťuje přípravnou a projektovou dokumentaci a provádí technický dozor při výstavbě, stavebních opravách, jakož i řádnou přejímku staveb a strojního zařízení staveb. Pro tuto činnost má sklad stavebního materiálu, stavební mechanizaci a dopravu. Úsek se člení na organizační jednotky, kterými jsou jednotlivé stavby. Úsek TRV řídí vedoucí, jemuž je podřízen mistr stavebního střediska, který řídí čtyři mistry.

Útvar ekonomický odpovídá za plnění úkolů v oblasti plánování, financování, odměňování, národohospodářské evidence, rozborové činnosti, zásobování a obchodní činnosti. Ekonomický útvar řídí hlavní ekonom, jemuž jsou podřízeni: vedoucí plánu a rozborů, vedoucí MTZ, vedoucí informační soustavy (IS) a vedoucí PaM. Činnost vedoucího plánu a rozborů spočívá v metodickém vedení plánování úseků, vypracování VFP a jeho členění na střediska. Zároveň provádí rozborovou činnost. Vedoucí MTZ řídí dva pracovníky nákupu a zásobování, vedoucího skladu náhradních dílů a vedoucího skladu zemědělských zásob, kterému jsou podřízeni 4 skladníci. Vedoucí IS odpovídá za správnost oběhu dokladů a evidenci ve vazbě na práci strojně početní stanice. Řídí vedoucí finanční účtárny, kde pracuje pět pracovníků a vedoucí skladové účtárny se dvěma pracovníky. Vedoucí PaM odpovídá za dodržování výkonových norem, družstevních předpisů a usměrňuje činnost odměňování v podniku. Řídí mzdovou účtárnu se třemi pracovníky.

NĚKTERÉ POZNATKY A ZKUŠENOSTI Z REALIZACE ODVĚTVOVÉ ORGANIZACE PODNIKOVÝCH STRUKTUR

V období praktického zavádění odvětvové organizace podnikových struktur družstva bylo nezbytné překonat počáteční obtíže a rozpory, které vznikly v důsledku této zásadní změny a přímo působily na řídící pracovníky všech stupňů. Vedoucí pracovníci družstva se museli oprostít od operativního řízení, přestat se zabývat podrobnostmi a hlavní úsilí zaměřit na splnění celopodnikových cílů v souladu s celospolečenskými potřebami.

Oddělením činnosti jednotlivých úseků výroby (RV, ŽV, TS) vznikaly často konfliktní situace v momentech, kdy byla nezbytná účelná spolupráce všech řídicích pracovníků. Koordinační činnost a odstraňování vzniklých rozporů mezi vedoucími různých organizačních jednotek vykonával hlavní inženýr družstva.

Zkušenosti ukazují, že konfliktních situací postupně ubývá v přímé souvislosti se zvyšováním úrovně řídicí a organizační práce technicko-hospodářských pracovníků nižších řídicích stupňů a s postupným doplňováním výrobních linek potřebnou mechanizací. Růst politické a odborné úrovně řídicích pracovníků všech organizačních stupňů je jedním ze základních předpokladů úspěchu. Doplňování potřebných znalostí je zabezpečováno prostřednictvím profesní výchovy v rozsahu pěti týdnů v roce, kterou postupně procházejí všichni řídicí pracovníci družstva.

Podstatný význam v odvětvové organizaci podnikových struktur mají účelně řízené výrobní porady, organizované od vedení družstva přes jednotlivé úseky a nižší organizační jednotky až na jednotlivá pracoviště. Těmito formami je zajišťována informovanost pracovníků družstva a zvyšuje se jejich účast na řízení. Odvětvový způsob organizace umožňuje i zvýšení iniciativy pracovníků, rozvoj socialistického soutěžení uvnitř úseků, završený utvářením kolektivů soutěžících o získání titulu Brigáda socialistické práce. K doplnění informací z jiných úseků činnosti slouží Družstevní zpravodaj, vydávaný jednou za dva měsíce.

Rozpracování výrobně finančního plánu do jednotlivých nižších organizačních jednotek, konstituovaných v ekonomické struktuře formou nákladových středisek, a vyhodnocování výsledků jednotlivých úseků organizovaných formou hospodářských středisek až do vyčíslení výsledků hospodaření vytváří z každého vedoucího pracovníka ve všech řídicích stupních osobnost vybavenou pravomocí i odpovědností.

Ukazuje se, že nezbytným pomocníkem v tomto procesu je kvalitní zpracování všech informací výpočetní technikou ve strojné početní stanici a účelné využívání jednotlivých sestav pro řízení zemědělského podniku.

SOUHRN

V popředí zájmu jak vědeckovýzkumné základny, tak i zemědělské praxe je uplatňování moderních výrobně organizačních prvků s vazbou na pokrokové systémy vnitropodnikového řízení. To má podstatný vliv na prohlubující se proces dělby práce i uvnitř zemědělského podniku. Jeho počátkem je nové uspořádání podnikových struktur. Dynamický vývoj výrobní struktury vyvolává nutné změny i ve strukturách organizačních, řídicích a ekonomických. Přejít na odvětvový systém organizace a řízení, který vyžaduje jednak řádnou přípravu a jednak určitý čas ke zpracování a realizaci, však není vždy možno uskutečnit najednou. Zkušenosti ukazují, že jde o dlouhodobý, plánovaný, koordinovaný a řízený proces. Komplexnost a cílevědomé řešení vzájemných vazeb v odvětvovém systému organizace a řízení vytváří předpoklady pro další prohlubování procesu specializace, koncentrace a kooperace a úspěšný rozvoj hospodářské činnosti, jak naznačuje příklad z JZD Rudý prapor se sídlem v Ovčárech na okrese Kolin.

- SLABÝ, A. a kol.: Tvorba organizačních a řídicích struktur v zemědělských podnicích. [Studijní a metodická pomůcka pro vedoucí pracovníky v zemědělství.] ÚVTIZ, Praha 1977.
- POSPÍCHAL, J.: Organizace a řízení zemědělských podniků různých velikostních skupin. [Závěrečná zpráva.] Praha, ÚVSH 1976.
- PILÍŠEK, V. a kol.: Jak zvyšovat účinnost řízení a řídicí práce v zemědělství. Praha, SZN 1973

Došlo dne 7. 9. 1977

Adresa autora:

Ing. Jaroslav Janeček, CSc., Ústav pro vědeckou soustavu hospodaření, U Kněžské louky 1, 134 00 Praha 3

Současná úroveň investičních nákladů na 1 účelovou jednotku ve výstavbě stájových kapacit a kompletních specializovaných výrobních jednotek v chovu skotu objektivně vyžaduje komplexní přístup k hodnocení efektivnosti investičních vkladů do tohoto odvětví živočišné výroby. Efektivnost a národohospodářský význam investovaných prostředků je nutno posuzovat především z hlediska jejich účinku na vývoj produktivity společenské práce.

Pracovníci ÚVSH Praha provedli při řešení výzkumných úkolů zjištění a zhodnocení výrobních a ekonomických výsledků ve vybraných velkokapacitních provozech chovu skotu (4 kraviny, 6 výkrmen). Příspěvek se zaměřuje na přibližnou kvantifikaci účinků investování do jednotlivých hodnocených staveb na cenu zhmotnělé práce, která nahrazuje jednotku práce živé, a to v podmínkách běžného provozu za období roku 1976. Za stejné období jsou pro hodnocené provozy odvozeny ukazatele, které ve svém souhrnu umožňují komplexní posouzení efektivnosti investičních vkladů. Soubor sedmi objektů je pro tento účel doplněn hodnotami příslušných ukazatelů ze čtyř velkokapacitních teletníků.

Příspěvek je koncipován jako srovnávací rozbor staveb s různými technologickými systémy. Cílem je zhodnocení úrovně nákladů zhmotnělé práce na jednotku času činnosti pracovní síly a celkového efektu jednotkového investičního vkladu (v daném případě 1 mil. Kčs) při jeho použití pro různé typy staveb. Uvedenému cíli také odpovídá celkové metodické pojetí analýzy, tzn. paralelní srovnání více objektů za jedno časové období. Oblast konkrétního vlivu výsledků jednotlivých staveb na podnikovou ekonomiku je omezena na informativní údaje v tab. I a II. Hlubší rozbor této problematiky by si objektivně vyžádal jinou soustavu ukazatelů a současně časovou řadu výsledků za období alespoň tří roků.

V zájmu komplexního pohledu na zjištěné ukazatele nákladů zhmotnělé práce na úsporu jednotky času práce živé je v první části příspěvku uvedena stručná charakteristika hodnocených objektů a přehled hlavních charakteristik výrobních a hospodářských výsledků.

TECHNICKO-TECHNOLOGICKÉ CHARAKTERISTIKY HODNOCENÝCH STAVEB A VÝSLEDKY PROVOZU V ROCE 1976

Technicko-technologické řešení staveb pro dojnice:

Velkokapacitní kravín (VKK) Mikulov (st. statek Mikulov)

Celková kapacita stavby je 680 míst, z toho produkční část 560, rozdojovna 120 míst. Produkční stáj je řešena dvorcovým způsobem na

principu volného, bezstelivového ustájení s centrálním krmištěm, oboustranně přístupným z bočních leháren pro 280 dojnic. Lehárny jsou nezateplené. Funkci porodny plní čtyřřadová vazná stáj. Dojení dojnic z produkční stáje se provádí v dojárně ZD (2 × 10), opatřené zařízením na dávkování jaderných krmiv (výrobce Agrostroj Pelhřimov). Krmná linka je stacionární (dopravníky). Na lince hnoje je v produkční stáji uplatněn mechanický odklíz výkalů, v porodně je oběžný shrnovač. Plemenným základem stáda dojnic je černostrakaté nížinné plemeno.

I. Vybrané ukazatele hodnocených SVJ s chovem dojnic

Poř. čís.	Hodnocený objekt Ukazatel	Měrná jedn.	Mikulov	Velká n. Vel.	Senice na Hané	Zdíkov ³⁾
1	Kapacita stavby	úč. jedn.	680	529	1 080	600
2	Průměrný stav	ks	639	497	886/664 ¹⁾	240
3	Využití kapacity	%	94	94	82	40
4	Investiční náklady na 1 úč. j.	Kčs	42 607	40 087	34 586	40 426
5	Užitkovost na kus a den	l	10,01	10,56	6,62/8,84	6,06
6	Brakování krav (obměna stáda)	%	22,84	35,40	43,30	34,00
7	Spotřeba ŠJ na 1 l mléka	ŠJ	0,80	0,74	0,52	1,05
8	Spotřeba jaderných krmiv na 1 l mléka	kg	0,347	0,436	0,22	0,40
9	Náklady na krmiva na 1 l mléka	Kčs	1,59	1,23	—	1,67
10	Podíl nákladů na krmiva na celkových nákladech	%	47,93	40,00	52,14	35,96
11	Počet výrobních pracovníků	osob	19	14	22	8
12	Celkový počet pracovníků	osob	30	17	32	16
13	Potřeba prac. času na kus a den	min	11,50	13,55	10,63	13,53
14	Potřeba prac. času na 1 l mléka	min	1,15	1,28	1,20	2,23
15	Roční produkce mléka na 1 přímo výrob. pracovníka	tis. l	122,90	136,80	97,40	—
16	Hrubá zem. produkce na 1 pracovníka celkového počtu	tis. Kčs	201	264	285 ²⁾	—
17	Vlastní náklady na 1 l mléka	Kčs	3,05	2,89	3,15	3,99
18	Průměrná realizační cena 1 l mléka bez dotace	Kčs	2,55	2,53	2,55	2,47
19	Prům. příjem z realizace 1 l mléka včetně dotací	Kčs	2,73	3,30	2,80	2,82
20	Roční výkony na 1 úč. jedn.	Kčs	12 045	13 122	11 159	—
21	Roční hrubá produkce na 1 úč. jedn.	Kčs	8 878	8 484	5 805	—
22	Roční hrubá produkce na 1 kus Ø stavu	Kčs	9 447	9 030	7 076	—

¹⁾ včetně vysokého podílu březích jalovic

²⁾ zápočet přírůstku dojnic

³⁾ ukazatele 15, 16 a 22—22 nejsou s ohledem na omezenou srovnatelnost vyčísleny

II. Vybrané ukazatele hodnocených výkrmů skotu (rok 1976)

Poř. čís.	Ukazatel	Měrná jednotka	Zahořany	Vranovice	Bludov	Zarazice	Stod	Dražice
1	Kapacita stavby	úč. jedn.	664	1 000	1 000	732	500	500
2	Průměrný stav	ks	595	870	992	698	448	355
3	Využití kapacity	%	89	87	99	95	90	87
4	Invest. náklady na 1 účelovou jednotku	Kčs	11 245	10 891	9 305	19 151	10 298	2 358
5	Nutné porážky — procento z vyskladněných	%	6,01	13,07	—	15,53	32,50	2,08
6	Přírůstek hmotnosti na kus a den	kg	0,85	0,73	0,62	0,80	0,67	0,61
7	Spotřeba ŠJ na 1 kg přírůstku	ŠJ	4,02	4,20	5,62	5,33	4,97	7,24
8	Spotřeba koncentrovaných krmiv na 1 kg přírůstku	kg	2,37	5,03	—	3,04	3,53	3,49
9	Spotřeba jadrných krmiv na 1 kg přír.	kg	2,37	2,12	5,10	2,38	3,53	3,49
10	Celkový počet pracovníků	osob	3	5	8	6	—	—
11	Počet přímo výrobních pracovníků	osob	2	3	4	3	2	3
12	Počet zvířat na 1 pracovníka (přímo výrob.)	ks	297	290	248	233	224	118
13	Přírůstek hmotnosti na 1 přímo výrob. prac.	t	97,40	79,00	62,00	67,90	54,60	26,40
14	Hrubá produkce na 1 pracovníka celkem	tis. Kčs	745	672	362	407	—	—
15	Míra rentability	%	17,28	2,93	—7,48	13,67	—11,34	—6,89
16	Vlastní náklady na 1 kg přírůstku	Kčs	10,56	12,97	17,22	13,18	17,62	16,30
17	Ø realizační cena 1 kg ž. h.	Kčs	15,19	14,43	15,20	14,48	15,29	14,72
18	Náklady na krmiva na 1 kg přírůstku ¹⁾	Kčs	6,26	8,62	12,76	8,20	9,45	10,66
19	Roční výkony na 1 účelovou jednotku	Kčs	6 846	7 862	7 138	8 110	5 968	5 182
20	Roční hrubá produkce na 1 účelovou jednotku	Kčs	3 515	3 364	2 898	3 339	2 638	1 956
21	Roční hrubá produkce na 1 kus Ø stavu	Kčs	3 755	3 867	2 921	3 501	2 944	2 755

¹⁾ po odpočtu alikvótního podílu nákladů na vedlejší výrobek

VKK Velká n. Veličkou

Byl vybudován jako experimentální stavba. Konstrukce stavby je ocelová s lehkým opláštěním, provozně se člení na dva bloky — produkční sekce má kapacitu 432 míst, porodna 97 míst. Systém ustájení je vazný, bezstelivový (krátké stání 145 cm s roštovým kalištěm). Linka dojení je vybavena dojrnou Alfa-Laval (2×12) $\times 2$ míst s výkonem 75 ks za hodinu. Krmná linka je stacionární (dopravníky od senážních věží, žlabové pásové dopravníky). Na lince odklizu výkalů je přeronomový systém. Ve stádě dojnic převažuje černostrakaté nížinné plemeno (88 %).

VKK Senice na Hané

Má celkovou kapacitu 1080 míst. Produkční stáj o kapacitě 960 míst je novostavba sestávající ze čtyř sekcí vzájemně propojených zastřešeným prostorem s napojením na dojrnou, ustájení je volné, bezstelivové (rošty). Porodna pro 120 ks je rekonstrukce. Z původního roštového provedení byla v roce 1976 přebudována na stelivový provoz. Na lince dojení je kruhová dojrna, linka krmení je stacionární. Hodnocený rok 1976 je poznamenán počátečními provozními potížemi (dokončování stavby senážních věží, přestavba porodny). Organizačně jde o kooperační kravín, na jehož výstavbě a provozu se podílejí tři JZD. Po stránce plemenné příslušnosti převažují kříženky ČSTR $\times$ ČN.

VKK Zdíkov

Jedná se o typizovanou stavbu s celkovou kapacitou 600 míst (480 ks produkční stáj, 120 ks porodna). Produkční stáj je stavebně rozdělena přípravnou a mléčnicí na dvě produkční haly se čtyřřadovým vazným ustájením při bezstelivovém provozu. Porodna je vazná dvouřadová stáj se stelivovým provozem. Na lince dojení jsou uplatněny dojíací automaty (dojení na stání). V produkční stáji je automat Alfa-Laval S, v porodně DZ 100. Linka krmení je řešena pojízdným žlabovým dopravníkem DOŽP-100-R, upraveným pro dávkování do stran. Odklíz výkalů z bezstelivové sekce VKK je řešen systémem sběrných a přečerpávacích kanálů a navazující skladovací jímkou. Ve stádě převažují dojnice ČSTR plemene.

Technicko-technologické charakteristiky výkrmu skotu podává tab. III.

UKAZATELE VÝROBNÍCH VÝSLEDKŮ V HODNOCENÝCH OBJEKTECH

Přehled vybraných ukazatelů charakterizujících výsledky v hodnocených VKK je v tab. I, za hodnocené výkrmny skotu pak v tab. II. Příspěvek si s ohledem na své celkové zaměření nekladl za cíl hlubší posouzení a komentování těchto hodnot, poněvadž mají funkci informačních charakteristik k vlastní analytické části.

NÁKLADY ZHMOTNĚLÉ PRÁCE NA ÚSPORU JEDNOTKY PRACOVNÍHO ČASU V HODNOCENÝCH STAVBÁCH

Charakteristika problematiky

Ukazatel nákladů zhmotnělé práce na úsporu jednotky pracovního času, který je dále metodicky vymezen a pro jednotlivé provozy kvantifikován, je jednou z možných pracovních forem vyjádření efektivity substituce živé práce prací zhmotnělou. Ukazatel sám o sobě nevyjadřuje

III. Technicko-technologické charakteristiky hodnocených výkrmů skotu

Výkrmna	Stavebně technologické řešení	Linka krmení	Linka odkluzu výkalů
Zahořany 664 míst	Dvě haly BIOS, stěny skladovacích jímek tvoří nosnou základnu hal, celorošťová průjezdná stáj, skupinové boxy na 27 ks, rošty betonové, prefabrikované	Mobilní (průjezdná stáj)	Podrošťové jímky s kapacitou na tříměsíční produkci výkalů
Vranovice 1000 míst	Ocelová konstrukce NHKG Hustopeče, rozpon 26 m. Přípravná situovaná ve středu rozděluje objekt na dvě části po 500 ks. Vnitřní dispozice osmíradá, ustájení vazné, bezstelivové	Žlabový pás, jadné krmivo se dávkuje odděleně	Odstraňování výkalů samotíží, kombinace přerónových kanálů s jímkovými
Bludov 1000 míst	Dvě jednotky pro 500 ks spojené přípravnou. Vazné rošťové ustájení, vnitřní dispozice pětíradá	Stacionární - žlabový pás, přípravná průjezdná	Podlaha rošťová, přerónové kanály
Zarazice 732 míst	Ocelová konstrukce, rozměr 72 × 27 m, přípravná ve středu objektu, volné skupinové ustájení	Stacionární — přípravná průjezdná, žlabový dopravník	Rošťová podlaha, přerón do sběrného kanálu
Stod 500 míst	Bezstelivové vazné ustájení, vnitřní dispozice dvouřadová, přípravná krmiv uprostřed objektu	Stacionární - žlabový pás	Podrošťové kanály, sběrné jímky
Dražice 500 míst	Nezateplená stáj, volné ustájení na hluboké podestýlce. Maximálně zjednodušené řešení zhruba na principech dřívějších forem volného ustájení	Kryté krmiště napojené na lehárnu, na 1 místo u žlabu připadají 3 ks, krmení ad libitum	Z krmiště traktorovou radlicí, hluboká podestýlka běžně používaným způsobem

výsledek substituce, který je však pro konkrétní podmínky možno odvodit ve vztahu ke skutečným nákladům na časovou jednotku činnosti pracovní síly. Závažným problémem je právě náklad na pracovní sílu. Z podnikového hlediska jsou to mzdové a ostatní osobní náklady. V širších celospolečenských souvislostech jde o podstatně složitější vztah. Analýza uvedená v příspěvku vychází ze základního rysu zkoumaného problému, kterým je dynamika vztahu mezi investičními náklady na straně jedné a úsporami živé práce na straně druhé. Hodnocení efektu je možné pouze pro změnu ve srovnání s určitou výchozí základnou.

Dosavadní systém fixních hodnot parametrů investičních nákladů na 1 účelovou jednotku a počtu zvířat na jednoho pracovníka postrádá možnost vyjádření této dynamiky. Přitom právě výsledek substituce živé práce prací zhmotnělou má objektivní vypovídací schopnost pro úsek vývoje produktivity společenské práce. Posouzení tohoto vztahu nabývá na významu zejména ve vyšších úrovních technického vybavení práce. Výsledek je pak objektivním podkladem při rozhodování o stupni mechanizace i automatizace jednotlivých pracovních úkonů nebo operací. Tím by bylo možné vyloučit především případy automatizace za každou cenu.

Navrhovaný ukazatel a postup jeho stanovení

V hodnocení stupně efektivnosti substituce živé práce prací zhmotnělou se v naprosté většině prací zabývajících se touto problematikou používá nákladového kritéria, jehož teoretickým základem je ekonomická kategorie — cena nákladů. Hranice mezi ekonomicky efektivní a neefektivní substitucí je dána rovností přírůstků nákladů na zhmotnělou práci na straně jedné a úspor nákladů na práci živou na straně druhé. Ukazatele charakterizující odchylky od tohoto rovnovážného stavu se vyjadřují většinou pomocí relativních čísel, jejichž vymezení je mimo jiné závislé na hladině nákladů na jednotku živé práce, která má ve větším souboru jednotlivých zemědělských podniků značné variační rozpětí.

S přihlédnutím k existujícím teoretickým i metodickým problémům při hodnocení efektivnosti substituce živé práce prací zhmotnělou se ukazuje jako nejvhodnější a prakticky nejdostupnější ukazatel nákladů zhmotnělé práce na úsporu 1 hodiny pracovního času pracovníků ve stá-
jových provozech.

Uvedený ukazatel je možné aplikovat jak na technologické systémy jako celek, tak při hodnocení vybraných, zaměnitelných technologických linek. Posouzení a vyhodnocení včetně závěrů je možné pro praktické rozhodnutí formulovat v rovině nákladového kritéria (podnikové hledisko) i v širších souvislostech celospolečenského přínosu živé práce uvolňované ze zemědělské prvovýroby.

Postup stanovení ukazatele

Základní podmínkou výpočtu ukazatele je stanovení parametrů výchozí základny hodnocení, které charakterizují stav před investováním. Hodnota ukazatele je dána vztahem:

$$NS = \frac{NP - NP_0}{T_0 - T}$$

- kde: NS — náklady zhmotnělé práce na 1 hodinu uspořené živé práce
 NP — celkové roční náklady na provoz v hodnocené investici přepočtené na 1 účelovou jednotku
 NP_0 — celkové roční náklady na provoz ve výchozí základně přepočtené na účelovou jednotku
 T — potřeba pracovního času na kus a rok v hodnocené investici (v hodinách)
 T_0 — potřeba pracovního času na kus a rok ve výchozí základně (v hodinách)

Výchozí základna srovnání je pak dána věcným obsahem hodnocení. Její funkce mohou plnit:

- parametry charakterizující současný stav u konkrétního investora při hodnocení jednotlivé investice;
- charakteristiky vyjadřující průměrný stav v objektech nahrazovaných novou výstavbou při generelně zaměřených analýzách;
- parametry zvoleného technologického systému při hodnocení několika systémů — bude to systémem s největší spotřebou živé práce na kus a rok a nejnižšími investičními náklady;
- parametry investičně nejméně náročné technologické linky při hodnocení zaměnitelných technologických linek, např. dojíren.

Roční náklady na provoz investice jsou dány součtem těchto položek vlastních nákladů: odpisy, náklady na opravy a udržování, spotřeba energie včetně spotřeby PHM ve stájích s mobilní linkou krmení.

Tyto údaje, jakož i data o spotřebě pracovního času jsou zjistitelné jak ve fungujících provozech, tak v návrzích projektového řešení. Ukazatel má tudíž předpoklad obecného použití. Vyjadřuje přímo a v potřebné úrovni syntézy efektivnost změn v úrovni technického vybavení provozů dosažených určitou investicí jak v úrovni technologického systému jako celku, tak i v případě zařazení investičně nákladnější technologické linky. Byl již úspěšně aplikován na hodnocení technologických systémů (ÚVSH Praha 1975) i na hodnocení technologických linek (VÚCHS Rapotín 1975).

Srovnávací základna výpočtu ukazatele

Srovnávací základna odpovídající technické úrovni stájí, které jsou nahrazovány novou výstavbou, je s přihlédnutím k dostupným informacím odhadována takto:

Spotřeba pracovního času na kus a rok u dojníc je 150 hodin, ve výkrmu skotu 40 hodin.

Náklady na provoz investice se uvažují v chovu dojníc 400 Kčs na kus a rok (4 % z 10 000 Kčs) a 120 Kčs na kus a rok ve výkrmu skotu (4 % z 3000 Kčs).

Při stanovení parametru potřeby pracovního času bylo přihlédnuto k výsledkům reprezentativních průzkumů v široké zemědělské praxi, které provedl ÚVSH Praha.

V souboru 40 velkých sloučených JZD v ČSR (celková výměra 141 tis. ha z. p.) byly zjištěny tyto průměrné hodnoty:

kategorie	počet ks na 1 pracovníka	roční potřeba prac. času ¹⁾
dojnice	13,25	151
mladý skot a skot ve výkrmu	47,07	42,5

¹⁾ přepočet na roční prac. fond 2000 hodin

Podle nejnovějších informací získaných z 25 zemědělských kooperačních obvodů pro celkový počet 185 tis. dojnic a 274 tis. ks mladého skotu jsou průměrné normy obsluhy a potřeba pracovního času na kus a rok tyto:

kategorie	počet kusů na 1 pracovníka	roční potřeba pracovního času na 1 kus ¹⁾
dojnice	15,21	132
telata do 6 měsíců	55,00	36
odchov jalovic	51,74	39
výkrm skotu	70,00	28
mladý skot celkem	53,56	37

¹⁾ přepočet z normy obsluhy pro 2000 hodin ročního pracovního fondu

Při odhadu parametrů stájových provozů nahrazovaných novou výstavbou se vychází z předpokladu, že není nahrazován průměr, který je postupně korigován nově budovanými velkokapacitními stavbami, ale především provozy s podprůměrnou technickou úrovní.

Výsledky v hodnocených objektech

Výpočet ukazatele nákladů zhmotnělé práce na úsporu 1 hodiny pracovního času přímo výrobních pracovníků v jednotlivých hodnocených stavbách je v tab. IV (dojnice) a V (výkrm skotu).

Vypočtené údaje většinou přesahují hranici průměrných výdělků (mzdových nákladů) na 1 hodinu pracovního času. To znamená, že ve sféře podnikové ekonomiky působí tato náhrada směrem ke zvyšování vlastních nákladů na jednotku produkce.

Náklady na provoz jsou však pouze částí celkových nákladů a v chovu skotu mají relativně nízký podíl (15–25 %). Jejich přírůstek je možné kompenzovat v ostatních nákladových položkách nebo zvýšením produkční účinnosti intenzifikačních faktorů výrobního procesu. Jako příklad lze uvést srovnání výkrmny Zarazice s velmi vysokým nákladem na substituci pracovní síly s výkrmnou Dražice. V prvním případě je výsledek hospodaření ziskový, naproti tomu v Dražicích ztrátový. Tyto kompenzační možnosti však nic nemění na objektivní nutnosti hledat cesty ke snížení investičních i neinvestičních vkladů potřebných k náhradě lidské pracovní síly.

KOMPLEXNÍ POSOUZENÍ EKONOMICKÉ EFEKTIVNOSTI HODNOCENÝCH STAVEB

Investiční náklady jsou přibližným vyjádřením celkového množství minulé práce vynaložené na výrobu nových užitečných hodnot. Jejich účinek při náhradě živé práce je pouze jednou, i když velmi významnou charakteristikou míry jejich efektivity. Dalším faktorem je produktivnost určitého jednotkového objemu investičních prostředků.

Soubor ukazatelů v tab. VI relativně komplexně charakterizuje výrobní a ekonomické důsledky investování 1 mil. Kčs do chovu dojnic, výkrmu skotu a odchovu telat.

IV. Náklady zhmotnělé práce na úsporu 1 hodiny pracovního času přímo výrobních pracovníků v hodnocených SVJ s chovem dojníc

Hodnocený objekt	Mikulov		Velká n. Vel.		Senice n. H.		Zdikov ¹⁾	
	tis. Kčs	%	tis. Kčs	%	tis. Kčs	%	tis. Kčs	%
Investiční náklady celkem	28 973	100,00	22 211	100,00	27 353	100,00	24 256	100,00
Náklady na provoz v r. 1976:								
Spotřeba energie	262	0,90	100	0,45	90	0,24	92	0,38
Spotřeba PHM	2	0,01	2	0,01	163	0,44	2	0,01
Energie + PHM	264	0,91	102	0,46	253	0,68	94	0,39
Odpisy	762	2,62	531	2,39	850	2,27	470	1,94
Opravy a udržování	277	0,96	90	0,40	601	1,61	30	0,12
Náklady na provoz celkem	1 303	4,50	723	3,25	1 704	4,56	594	2,45
Srovnávací základna nákladů na provoz	256	—	199	—	354	—	96	—
Přirůstek nákladů na provoz	1 047	—	524	—	1 350	—	498	—
Potřeba prac. času na kus a rok v h (skut. 1976) ²⁾	69,99		82,41		64,96		67,67	
Úspora na kus a rok proti srovn. základně v h	80,01		67,59		85,04		82,33	
Celková úspora prac. času za rok v h	51 126		33 592		75 345		19 759	
Náklady zhmotnělé práce na úsporu 1 h prac. času (v Kčs)	20,48		15,60		17,92		25,20	
Doplňující ukazatele:								
Kapacita stavby (úč. j.)	680		529		1 080		600	
Invest. náklady na 1 úč. jedn. v Kčs	42 607		40 087		34 586		40 426	
Roční prům. stav (ks)	639		497		886		240	
Index využití kapacity	0,94		0,94		0,82		0,40	
Doba výstavby v měs.	46		22		40		—	
Normovaná doba výstavby v měs.	30		27		33		28	

¹⁾ náklady pouze za část roku — zastavování stáje v březnu 1976

²⁾ pouze přímo výrobní pracovníci

V: Výpočet nákladů zhmotnělé práce na úsporu 1 hodiny pracovního času přímo výrobních pracovníků ve vybraných výkrmnách skotu

Hodnocený objekt Ukazatel	Zahořany		Vranovice		Bludov	
	tis. Kčs	%	tis. Kčs	%	tis. Kčs	%
Investiční náklady celkem	7 467	100,00	10 891	100,00	9 305	100,00
Náklady na provoz v r. 1976:						
Spotřeba energie	22	0,29	54	0,50	60	0,64
Spotřeba PHM	17	0,23	21	0,19	36	0,39
Energie + PHM	39	0,52	75	0,69	96	1,03
Odpisy	280	3,75	436	4,00	212	2,28
Opravy a udržování	44	0,59	130	1,19	80	0,86
Náklady na provoz celkem	363	4,86	641	5,88	388	4,17
Srovnávací základna nákladů na provoz	80	—	104	—	119	—
Přírůstek nákladů na provoz	283	—	537	—	269	—
Skutečná spotřeba prac. času na kus a rok v h	8,67		8,22		10,78	
Úspora prac. času na kus a rok proti srovn. základně	31,30		31,78		29,22	
Celková roční úspora prac. času v h	18 623		27 648		28 986	
Náklady zhmotnělé práce na úsporu 1 h prac. času	15,20		19,42		9,28 ¹⁾	
Doplňující ukazatele:						
Kapacita stavby (stáj. míst)	664		1 000		1 000	
Investiční náklady na 1. úč. jedn.	11 245		10 891		9 305	
Doba výstavby v měs.	—		28		31	
Normovaná doba výstavby	19		22		21	
Roční průměrný stav (ks)	595		870		992	
Index využití kapacity	0,89		0,87		0,99	

¹⁾ relativně nízké náklady na opravy a udržování

Investiční náklady vynaložené na úsporu 1 pracovní síly jsou v souboru hodnocených objektů relativně vysoké a vyjadřují celkově neuspokojivý vztah mezi náklady na vybudování nových technologických systémů a prakticky využívaným nebo využitelným přínosem technického vybavení. V souboru objektů s chovem mladého skotu (výkrm skotu a telata)

Hodnocený objekt Ukazatel	Zarazice		Stod		Dražice	
	tis. Kčs	%	tis. Kčs	%	tis. Kčs	%
Investiční náklady celkem	14 019	100,00	5 149	100,00	1 179	100,00
Náklady na provoz v r. 1976:						
Spotřeba energie	22	0,16	73	1,42	—	—
Spotřeba PHM	2	0,01	—	—	16	1,36
Spotřeba energie + PHM	24	0,17	73	1,42	16	1,36
Odpisy	341	2,43	57	1,10	24	2,03
Opravy a udržování	136	0,97	194	3,77	31	2,63
Náklady na provoz celkem	501	3,57	324	6,29	71	6,02
Srovnávací základna nákladů na provoz	84	—	54	—	43	—
Přírůstek nákladů na provoz	417	—	270	—	28	—
Skutečná spotřeba prac. času na kus a rok v h	13,78		10,16		23,54	
Úspora prac. času na kus a rok proti srovnávací základně	26,22		29,84		16,46	
Celková roční úspora prac. času v h	18 301		13 368		8 357	
Náklady zhmotnělé práce na úsporu 1 h prac. času (v Kčs)	22,78		20,20		3,35	
Doplňující ukazatele:						
Kapacita stavby (stáj. míst)	732		500		500	
Investiční náklady na 1 úč. j.	19 151		10 298		2 358	
Doba výstavby v měs.	26		—		10	
Normovaná doba výstavby (mės.)	24		17		10	
Roční prům. stav (ks)	698		448		355	
Index využití kapacity	0,95		0,90		0,71	

vykazuje jednoznačně nejvyšší produktivnost 1 mil. Kčs investičních prostředků experimentální teletník Lhotice. Základem tohoto příznivého ukazatele jsou především nízké investiční náklady na 1 úč. jednotku (7 752 Kčs) a velmi dobrá úroveň intenzity růstu hmotnosti telat (0,78 kg na kus a den).

Hodnocený objekt	Efekt 1 mil. Kčs investic				Investiční náklady na úsporu 1 prac. síly
	roční produkce mléka nebo přir. skotu	roční hrubá zeměd. produkce ve stálých cenách	roční úhrn výkonů, běžné ceny	úspora prac. sil při roč. prac. fondu 2000 hodin	
	t	tis. Kčs	tis. Kčs	osob	tis. Kčs
SVJ dojníc Mikulov	83,0	208,4	282,7	0,88	1 136
SVJ dojníc Velká n. V.	88,8	202,1	312,5	0,76	1 322
SVJ dojníc Senice n. H.	57,4	167,8	322,6	1,01	991
Výkrmna skotu Zahofany	24,7	299,0	608,8	1,25	802
Výkrmna skotu Vranovice	21,8	308,9	721,9	1,27	788
Výkrmna skotu Bludov	23,1	311,4	767,1	1,56	642
Výkrmna skotu Zarazice	14,5	174,3	423,5	0,65	1 532
Výkrmna skotu Stod	21,2	256,2	579,5	1,30	770
Teletník Mikov ¹⁾	21,1	235,9	504,4	0,914	1 093
Teletník Kosořín ¹⁾	18,7	220,0	442,4	1,35	816
Teletník Stod	16,9	207,1	376,9	0,958	1 043
Teletník Lhotice	30,8	358,9	697,0	1,06	939

¹⁾ podklady převzaty ze závěrečné zprávy Poděbradského a kol.: Ekonomické vyhodnocení vybraných provozů velkokapacitních teletníků (VÚZV Uhřetěves 1977)

SOUHRN

Příspěvek obsahuje analýzu prakticky dosažené úrovně ekonomické efektivity investic ve vybraných velkokapacitních provozech s chovem skotu. První část analýzy je zaměřena na kvantifikaci nákladů zhmotnělé práce na úsporu časové jednotky fungování živé práce, konkrétně na úsporu 1 hodiny pracovního času přímo výrobních pracovníků. Zjištěné hodnoty většinou přesahují hranici běžně dosahovaných průměrných výdělků. Znamená to, že ve sféře podnikové ekonomiky působí náhrada živé práce novými, technologicky dokonalejšími investičními celky směrem ke zvyšování vlastních nákladů na jednotku produkce.

Druhá část analýzy zahrnuje soubor ukazatelů umožňujících komplexní posouzení produkce a ekonomické efektivity jednotkového investičního vkladu do různých technologických systémů v chovu dojníc, výkrmu skotu a odchovu telat. V souboru objektů s chovem mladého skotu vykazuje jednoznačně nejvyšší produktivnost 1 mil. Kčs investic experimentální teletník Lhotice, který je představitelem lehkých, investičně méně náročných staveb.

Došlo dne 7. 9. 1977

Adresa autora:

Ing. Václav Váňa, CSc., Ústav pro vědeckou soustavu hospodaření, Těšnov 65, 110 06 Praha 1

Reprodukčné náklady v hospodárskych organizáciách poľnohospodársko-potravinárskeho komplexu sú finančne vyjadrené náklady na výrobu, tvoriace jej úžitkové hodnoty a pozostávajúce z vlastných nákladov a rentability. Úhrada reprodukčných nákladov je ich finančné krytie sústavou ekonomických nástrojov.

Hlavným nástrojom krytia nákladov v hospodárskej organizácii sú ceny, za ktoré táto realizuje svoje výrobky.

Bilančný zisk hospodárskej organizácie je finančným zdrojom zostávajúcim po úhrade a podnikovým ukazovateľom možností uskutočňovania rozšírenej reprodukcie. Keď tento zdroj nepostačuje, socialistická spoločnosť pokrytie nákladov zabezpečuje prostriedkami z celospoločenských zdrojov. V konkrétnom podnikovom finančnom vyjadrení sú zdrojom úhrady nákladov príjmy z realizácie výrobkov v podmienkach platných cenových a mimocenových ekonomických nástrojov.

Vďaka socialistickým výrobným podmienkam mieru rozšírenej reprodukcie výroby v každej hospodárskej organizácii poľnohospodársko-potravinárskeho komplexu neurčuje miera vlastnej rentability, ale miera potrieb jej rozvoja s tým, že ho garantujú zdroje krytia nákladov cenovými a mimocenovými ekonomickými nástrojmi.

Napriek tomuto k úhrade nákladov vyvolaných socialistickou rozšírenou reprodukciou sa vyžaduje, aby hospodárska organizácia v každých výrobných podmienkach dosiahla maximálny zisk, resp. zvýšila určenú rentabilitu.

Zvyšovanie rentability vo výrobných organizáciách poľnohospodársko-potravinárskeho komplexu je podmienené zvyšovaním intenzity výroby. Základnou vkladovou funkciou intenzity poľnohospodárskej výroby je komplex výrobných metód pre riešenie nesúladu medzi absolútnym rastom potrieb poľnohospodárskych výrobkov a obmedzeným rastom zásob výrobných činiteľov, vyvolaných priemyselným rozvojom.

Dosahovanie efektívnej intenzifikácie poľnohospodárskej výroby je zároveň aj úlohou efektívnej substitúcie živej práce pracou zhmotnenou. K praktickému riešeniu problémov prispieva racionalizácia pracovných procesov, sledujúca zabezpečiť prevahu zhmotnenej práce nad pracou živou.

V hodnototvornom a zhodnocovacom procese sa materiálové prostriedky a živá práca realizujú na finančné prostriedky, zabezpečujúce úhradu nákladov rozšírenej reprodukcie.

V tomto procese vlastný význam (hodnotený mierou, akou sa na úhradu nákladov podieľajú) majú cenové a necenové ekonomické nástroje. V cenovom mechanizme majú prvoradá postavenie nákupné ceny, ktoré socialistický štát tvorí s vedomím, že zabezpečia realizáciu všetkých vyprodukovaných výrobkov.

Problémy pri realizácii výrobkov, ktoré sa nedajú riešiť cenovými nástrojmi, sa riešia mimocenovými ekonomickými nástrojmi. Z nich treba najviac pozornosti venovať dotáciám na investície, poskytovaným zo štátneho rozpočtu.

Všeobecné i konkrétne návrhy na riešenie cenovej a necenovej úhrady reprodukčných nákladov predložili viacerí autori. V otázkach úhrady sa v tomto článku opieram o práce Tatarku (1967), Kolárika (1971) a Krotila (1971 a 1973). Tatarko a Kolárik sa v citovaných prácach zaoberali problematikou úhrady nákladov len popri problematike cien. Krotíl sa v citovaných prácach zaoberal úhradou reprodukčných nákladov podrobnejšie.

ÚHRADA A JEJ HODNOTENIE

V tejto časti vykonám analýzu úhrady reprodukčných nákladov a jej hodnotenie z hľadiska intenzity — úrovne výroby v hospodárskej organizácii.

V súbore ukazovateľov vlastné ukazovatele intenzity poľnohospodárskej výroby predstavujú vkladový ukazovateľ (materiálové náklady na 1 ha poľnohospodárskej pôdy) a výnosový ukazovateľ (výkony na 1 ha poľnohospodárskej pôdy).

Právne úpravy o poskytovaní dotácií zo štátneho rozpočtu obsahujú presné a konkrétne podmienky poskytovania — nehovoria však o ekonomických podmienkach, za ktorých by mali byť dotácie zo štátneho rozpočtu poskytnuté.

Navrhujem ukazovatele ekonomickej úrovne hospodárskej organizácie poľnohospodársko-potravinárskeho komplexu a kritériá, dopĺňujúce podmienky pre poskytovanie prostriedkov z celospoločenských zdrojov. Vychádzam zo skutočnosti, že výška prostriedkov z celospoločenských zdrojov na úhradu nákladov rozšírenej reprodukcie by mala zodpovedať porovnateľným ekonomickým výsledkom výroby v hospodárskych organizáciách. Mám na mysli predovšetkým úroveň ekonomickej základne pre činnosť organizácie (meranej prepočítanými ukazovateľmi) ako orientujúceho podkladu pre rozhodnutie o výške úhrady z celospoločenských zdrojov. Hodnotenie zakladám na plnení ukazovateľov, zadelených do kritérií pre posudzovanie úrovne organizácie.

Ukazovatele majú funkcie poukazujúce na ekonomickú úroveň i na úroveň úhrady v hospodárskej organizácii.

Blížšia charakteristika základných ukazovateľov:

a) Bilančný zisk (finančný zdroj zostávajúci po úhrade) je podnikovým ukazovateľom možnosti uskutočňovania rozšírenej reprodukcie a slúži:

- pre stanovenie ekonomických nástrojov z úrovne centra na podnikovú sféru,
- pre stanovenie úloh v investičnej a prevádzkovej oblasti z centra na stredné články riadenia,

— pre riešenie problémov zaostávajúcich hospodárskych organizácií.

Výška bilančného zisku je v priamom vzťahu k potrebe a rozpisu investičných a neinvestičných dotácií. Ich doterajšie poskytovanie cez stredné články riadenia nie vždy objektívne vystihuje potreby prostriedkov z celospoločenských zdrojov. Dotácie zo štátneho rozpočtu by mali predovšetkým plniť funkciu doplnkov realizácie výrobkov do takej výšky, aby hospodárskej organizácii zostala časť zisku primeraná potrebám. Základom realizácie výrobkov vo všetkých prírodných a ekonomických podmienkach by mali byť pevné nákupné ceny poľnohospodárskych výrobkov.

Z hľadiska potrieb rozšírenej reprodukcie boli pri riešení úloh sústavy ekonomických nástrojov preskúmané a navrhnuté metodické postupy stanovenia masy zisku a normatívu zisku v týchto výskumných prácach:

— Tvorba cien jednotlivých poľnohospodárskych výrobkov a ich vzájomné relácie. Záverečná správa Výskumného ústavu poľnohospodárstva a potravinárstva, Bratislava 1969.

— Bilančný zisk a jeho normatívna potreba vo vzťahu k reprodukčnému procesu poľnohospodárskych podnikov v rozdielnych prírodných podmienkach. Záverečná správa Výskumného ústavu poľnohospodárstva a potravinárstva, Bratislava 1975.

— Tvorba nákupných cen na základe vybraných teoretických typů cen. Záverečná správa FMZVŽ a Výskumného ústavu ekonomiky zemědělství a výživy, Praha 1976.

— Výskum cien ako nástroja pre zabezpečenie plánovaného tempa rozšírenej reprodukcie poľnohospodárstva. Záverečná správa Výskumného ústavu ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Bratislava 1977.

Za stavu, keď by sa uplatňovala kvantifikácia zisku, základom kvantifikácie ekonomických nástrojov by bol normatív zisku, čo umožňuje:

— stanoviť kritérium zaostávania poľnohospodárskej organizácie,

— stanoviť potrebu prostriedkov presahujúcu maximálnu hranicu diferenciálnych príplatkov,

— vykonať objektívny rozpis prostriedkov doplnujúcich zisk.

b) Produktivita práce a jej podmienky. Rast ziskovosti výroby v hospodárskych organizáciách je podmienený rastom celospoločenskej a podnikovej produktivity práce. Svojím vplyvom na objem realizovaných výrobkov sa dotýka aj úhrady reprodukčných nákladov a ziskovosti organizácie.

V poľnohospodárskych organizáciách treba pre rast produktivity práce neustále vytvárať a zlepšovať podmienky.

V súvislosti s navrhovanou metódou hodnotenia ekonomickej úrovne a úrovne úhrady v organizácii som za podmienku produktivity práce zvolil ukazovateľ pomeru medzi fondom základných prostriedkov a investícií a fondom odmiern.

Základné a obežné výrobné fondy v hospodárskej organizácii ovplyvňujú rast ziskovosti rýchlosťou svojho obratu a viazanosťou na výrobkoch poľnohospodárskej produkcie.

Problematica vyčísľovania podielu výrobných fondov s rôznym koeficientom obratu a s rôznou mierou viazanosti na poľnohospodárske výrobky bola už vyriešená a je uvedená v už menovaných prácach Výskumných ústavov ekonomiky poľnohospodárstva a výživy v Prahe a v Bratislave.

Pre účely analýzy a hodnotenia úhrady reprodukčných nákladov vo vzťahu k ekonomickej úrovni hospodárskej organizácie ekonomické ukazovatele ohodnocujem:

- a) v plnení ukazovateľov vysoké plnenie ako klad sú:
- zisk na 1 ha poľ. pôdy,
 - očistený hrubý dôchodok na 1 ha poľ. pôdy,
 - produktivita práce z výkonov,
 - poľnohospodárska daň na 1 ha poľ. pôdy,
 - poľnohospodárska daň na 100 Kčs výkonov,
 - počet pracovníkov na 100 ha poľ. pôdy,
 - materiálové náklady na 1 ha poľ. pôdy,
 - vecné poistenie na 1 ha poľ. pôdy,
 - výkony na 1 ha poľ. pôdy,
 - náhrady mánk a škôd a ostatné finančné výnosy na 1 ha poľ. pôdy,
 - plnenie plánu materiálových nákladov,
 - plnenie plánu výkonov.
- b) v plnení ukazovateľov nízke plnenie ako klad sú:
- strata na 1 ha poľ. pôdy,
 - fond základných prostriedkov a investícií na 1 Kčs fondu odmien,
 - manká a škody na 1 ha poľ. pôdy,
 - náklady a výdaje na 100 Kčs výkonov,
 - diferenciálne príplatky na 1 ha poľ. pôdy,
 - stabilizačné dotácie na 1 ha poľ. pôdy,
 - plnenie plánu nákladov a výdajov celkom.

Plnenie ekonomických ukazovateľov v hospodárskych organizáciách slúži ako kritérium posudzovania ekonomickej úrovne vo vzťahu k úrovni úhrady. Výška plnenia ukazovateľov v príslušnom zaradení a zadelení (cieľ činnosti, prostriedky na jeho dosiahnutie, cesty a možnosti jeho zlepšenia) slúži pre posúdenie úrovne organizácie a úrovne úhrady.

Ekonomické ukazovatele som rozdelil do štyroch významových skupín a ďalej podľa úrovne ukazovateľov (stupňa plnenia) do štyroch úrovňových skupín s uvedením príslušného intervalu. Skupiny sú označené číslom 1 až 4, čo zároveň predstavuje počet bodov, ktoré príslušná poľnohospodárska organizácia získa podľa dosiahnutej úrovne daného ukazovateľa. Súčet takto získaných bodov za úroveň všetkých ukazovateľov určuje poradie jednotlivých organizácií. Čím nižší je počet dosiahnutých bodov, tým lepšie je umiestnenie organizácie v hodnotení. Interval má celkový počet od 20 do 80 bodov.

Prvým kritériom hodnotenia je cieľ činnosti hospodárskej organizácie. V tomto kritériu je hodnotené plnenie hospodárskeho výsledku (zisku, straty), očisteného hrubého dôchodku, produktivity práce z výkonov a do rozpočtu odvedenej poľnohospodárskej dane.

Druhým kritériom hodnotenia sú prostriedky na dosiahnutie cieľa činnosti. V tomto kritériu je hodnotené plnenie podmienok produktivity práce, intenzita pracovných, materiálových a finančných vkladov do výroby a výkony.

Tretím kritériom je vzťah medzi efektívnosťou výroby a ekonomickými nástrojmi. Efektívnosť v tomto prípade reprezentuje ukazovateľ náklady a výdaje na 100 Kčs výkonov.

Štvrtým kritériom hodnotenia je plnenie plánu najdôležitejších ukazovateľov. Tu je hodnotené plnenie plánu z dôvodov, že schválený plán

I. Rozpätie (interval) plnenia ekonomických ukazovateľov úrovne hospodárenia a úhrady reprodukčných nákladov

	Rozpätie (interval) skupiny v Kčs (%) od—do			
	1.	2.	3.	4.
Zisk (strata) na 1 ha p.p.	7868—5588	1691—1432	696—354	strata 1423—515
Očistený hrubý dôch. na 1 ha p. p.	33959—19646	4764—4622	3786—3760	2057—795
Produkt, práce z výkonov	166523—102394	96081—81218	77581—68096	55622
Poľn. daň na 1 ha p. p.	1628	595—469	237—123	9
Poľn. daň na 100 Kčs výkonov	38	27—18	12—6	0,90
Podmienky prod. práce: (fond ZP a investícií) fond odmien	8,63—6,91	5,33—4,30	3,78—2,86	2,04
Počet prac. na 100 ha p. p.	93—29	18	16—15	13—12
Mater. nákl. na 1 ha p. p.	69800—60000	13173—12198	9687—6813	4284
Poistné na 1 ha p. p.	746—577	443—405	360—334	200—110
Manká a škody na 1 ha p. p.	25	220—314	370—580	690—1091
Výkony na 1 ha p. p.	94734—90488	19790—17458	15125—14386	9914—6689
Náhrady mánk a škôd a osl. finančné výnosy na 1 ha p. p.	1123	816—580	476—425	24
Náklady a výdaje na 100 Kčs výkonov	92—96	101	108—111	113—118
Neinvestičné dotácie na 100 Kčs výkonov	0—3,5	10	13—14	25—31
Neinvestičné dotácie spolu na 1 ha p. p.	0—1467	1741—1946	2335—3202	6184
Dif. pril. na 1 ha p. p.	0	237—464	1013—1336	1555—1703
Stabil. dotácie na na 1 ha p. p.	0—269	338—524	619—470	1484
Plnenie pl. mater. nákl.	112—108	104—101	100	99
Plnenie pl. nákl. a výdajov	97	104—105	107—108	112—114
Plnenie pl. výkonov v %	109	107—105	103—102	99—96

organizácie je základom činnosti organizácie. Kritérium som nazval možností a cesty zlepšenia cieľa činnosti organizácie. Ako metodologický materiál som použil súbor štátnych poľnohospodárskych organizácií s údajmi za rok 1975.

Výsledky hodnotenia a umiestnenie organizácií obsahuje tab. I a II.

Štátne poľnohospodárske organizácie plnili ekonomické ukazovatele takto:

— Výskumná a vývojová základňa (v roku 1975 Výskumný ústav kukurice Trnava a Výskumný ústav chovu hydiny Ivanka pri Dunaji) sa umiestnila najlepšie — celkom 28 bodov, z toho cieľ činnosti 8 bodov.

— Dobré umiestnenie dosiahol Hydinársky priemysel Bratislava — celkom 32 bodov, z toho cieľ činnosti 6 bodov.

— Skoro rovnaké umiestnenie dosiahli štátne majetky Západoslovenského kraja (44 bodov), Veľkovýkrme Palárikovo (46 bodov), Agrokomplex Nitra a Slovosivo Bratislava (47 bodov), z toho cieľ činnosti štátne majetky Západoslovenského kraja 9 bodov, Veľkovýkrme Palárikovo 11 bodov, Agrokomplex Nitra 13 bodov a Slovosivo Bratislava 9 bodov.

— Horšie umiestnenie dosiahli Štátne plemenárske podniky Bratislava (56 bodov) a Ovocinársky štátny majetok Stupava (60 bodov), z toho cieľ činnosti Štátne plemenárske podniky Bratislava 15 bodov a Ovocinársky štátny majetok Stupava 17 bodov.

— Najhoršie sa umiestnili štátne majetky Stredoslovenského a Východoslovenského kraja — celkom 67 bodov, z toho cieľ činnosti 19 bodov.

Na vzťah ekonomickej úrovne a úrovne úhrady reprodukčných nákladov v poľnohospodárskej organizácii poukazuje plnenie ukazovateľov:

— výška nákladov a výdajov na 100 Kčs výkonov,

— výška neinvestičných dotácií na 100 Kčs výkonov.

Je samozrejmé, že výška nákladov a výdajov ako aj výška neinvestičných dotácií na 100 Kčs výkonov je ovplyvňovaná skutočnosťou, že je podstatne ťažšie hospodáriť v horších prírodných podmienkach.

Vidieť však závislosť medzi týmito ukazovateľmi:

— najvyššie neinvestičné dotácie na 100 Kčs výkonov poberali tie organizácie, ktoré na 100 Kčs výkonov vynaložili najviac nákladov a výdajov,

— tieto vzťahové ukazovatele nie sú v súlade s výškou dosiahnutého hospodárskeho výsledku (zisku, straty) na 1 ha poľ. pôdy, ani s výškou neinvestičných dotácií na 1 ha poľ. pôdy.

Poukazuje to na skutočnosť, že neinvestičné dotácie nie sú organizáciám poskytované podľa dosiahnutej ekonomickej úrovne, ale len podľa potreby zdrojov na úhradu nákladov rozšírenej reprodukcie v súvislosti s plnením úloh určených celospoločenským poslaním.

Netreba dokazovať, že na ekonomickú úroveň poľnohospodárskych výrobných organizácií pôsobí podniková a osobná hmotná zainteresovanosť. Na tieto ekonomické stimuly doterajšia prax pri poskytovaní prostriedkov z celospoločenských zdrojov neprihliadala.

SÚHRN

V príspevku je rozoberaný návrh diferencovaného hodnotenia výsledkov hospodárenia poľnohospodárskych organizácií pre potreby rozhodovania o poskytnutí prostriedkov z celospoločenských zdrojov na úhradu reprodukčných nákladov.

II. Umiestenie štátnych poľnohospodárskych organizácií podľa plnenia ukazovateľov z hľadiska cieľa činnosti, prostriedkov na jeho dosiahnutie a možností a ciest na jeho zlepšenie

Štátna poľnohosp. organizácia a jej úroveň	Cieľ činnosti					Prostriedky na dosiahnutie cieľa							Vzťah		Cesty a možnosti zlepšenia					
	Zisk (strata) na 1 ha p. p. v Kčs	Očistený hrubý dôchodok na 1 ha p. p. v Kčs	Produktivita práce z výk. na 1 ha p. p. v Kčs	Poľn. daň na 1 ha p. p. v Kčs	Poľn. daň na 100 Kčs výk. v Kčs	Podm. produkt. práce FZPI : FO	Počet pracovníkov na 100 ha p. p.	Materiál, náklady na 1 ha p. p. v Kčs	Poistné na 1 ha p. p. v Kčs	Manká a škody na 1 ha p. p. v Kčs	Výkony na 1 ha p. p. v Kčs	Náhrady mánk a škôd na 1 ha p. p. v Kčs	Náklady a výdaje na 100 Kčs výkonov	Neinvestičné dotácie na 100 Kčs výkonov	Neinvest. dotácie spolu na 1 ha p. p. v Kčs	Difer. príplatky na 1 ha p. p. v Kčs	Stabil. dotácie na 1 ha p. p. v Kčs	Plnenie plánu mater. nákladov v %	Plnenie plánu nákladov a výdajov v %	Plnenie plánu výkonov v %
Výskumná a vývojová základňa	1	1	1	2	3	1	1	1	1	2	1	3	1	1	1	1	1	1	3	1
Hydinársky priem.	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	2	1	1	3	2	4	2	2	2
Štátne majetky Západosl. kraja	2	2	2	2	1	2	3	3	2	3	3	3	1	2	1	3	1	3	2	3
Veľkovýkrmne	3	3	1	2	2	2	3	2	2	4	2	2	2	2	2	3	2	1	4	2
Agrokomplex	3	3	2	3	2	1	2	3	3	2	3	3	2	3	2	3	1	2	2	2
Slovošivo	2	2	2	2	1	3	2	3	2	4	3	2	1	3	2	3	1	3	3	1
Štátne plemennárske podniky	4	2	3	3	3	3	1	2	3	3	2	3	3	4	4	4	2	1	3	3
Ovocinársky štát. majetok	4	4	4	3	2	4	4	4	4	1	4	4	3	3	1	2	3	4	1	1
Štátne majetky Stredosl. kraja	4	4	3	4	4	2	4	3	4	3	4	2	4	4	3	4	3	2	3	3
Štátne majetky Východosl. kraja	4	4	3	4	4	2	4	3	3	4	4	1	4	4	3	4	2	2	4	4

Pre tento účel je podľa kritérií použitých 20 ekonomických ukazovateľov, rozdelených do štyroch významových skupín, a ďalej podľa ich úrovne, resp. stupňa plnenia do štyroch úrovňových skupín s uvedením príslušného intervalu.

Tieto skupiny sú označené číslom 1 až 4, čo zároveň predstavuje počet bodov, ktoré príslušná poľnohospodárska organizácia získa podľa dosiahnutej úrovne daného ukazovateľa.

Súčet takto získaných bodov za úroveň všetkých 20 ukazovateľov určuje poradie jednotlivých poľnohospodárskych organizácií týmto spôsobom hodnotených. Čím nižší je počet dosiahnutých bodov, tým lepšie je umiestnenie organizácie v danom hodnotení.

Analýza konkrétneho hodnotenia ekonomickej úrovne poľnohospodárskej organizácie a úrovne úhrady reprodukčných nákladov má za cieľ poskytnúť podklad pre rozhodnutie o miere, akou sa na úhrade majú podieľať celospoločenské zdroje.

Prostriedky z týchto zdrojov by mali byť len doplnkami vlastných podnikových zdrojov, vyvolaných úhradou nákladov socialistickej rozšírenej reprodukcie.

V príspevku ide o vyslovenie zásad, s ktorými treba ďalej pracovať, aby konkrétna metóda hodnotenia vylepšením pomohla plniť vytýčené ciele.

ZÁVER

Úhrada reprodukčných nákladov a jej hodnotenie z hľadiska intenzity poľnohospodárskej výroby patrí do problematiky, ktorú treba čím ďalej tým viac a podrobnejšie rozpracovávať. Zatiaľ sa javí nedostatok poznatkov z oblasti aplikácie ekonomických nástrojov v poľnohospodárskej praxi.

Niektoré dosiahnuté výsledky ostali v štádiu vyriešených a riešených úloh vo výskume a v praxi neboli realizované.

Netreba pochybovať, že zodpovední pracovníci vo výrobných poľnohospodárskych organizáciách vynaložili a vynakladajú maximálne úsilie na splnenie naturálnych a finančných úloh v činnosti svojich organizácií. Problematika úhrady reprodukčných nákladov je však v prvoradej pozornosti riadiacich, najmä ústredných orgánov ako súčasť štátnej finančnej politiky.

Príspevkom sa sleduje cieľ v praxi presadiť a realizovať správne zábery kompetentných orgánov v oblasti čerpania celospoločenských zdrojov. Aby úhrada nákladov rozšírenej reprodukcie prebiehala podľa skutočných potrieb výrobných organizácií, je nutné analyzovať a zhodnotiť ekonomickú úroveň a úroveň úhrady a potom rozhodnúť o miere, akou sa na úhrade budú podieľať celospoločenské zdroje.

Literatúra

- KOLÁRIK, O.: Cenové relácie hlavných poľnohospodárskych výrobkov. Bratislava, Príroda 1971.
KROTIL, VÍ.: Přírůstkové a mezní náklady při finančním hodnocení a rozhodování v zemědělských podnicích. Praha, Výstavnictví MZVŽ ČSR 1973.
KROTIL, VÍ.: Úhrada reprodukčních nákladů v zemědělských podnicích. Praha, Výstavnictví MZVŽ ČSR 1971.

TATARKO, A.: Tvorba cien v poľnohospodárstve. (Záverečná správa.) Bratislava, Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva 1967.
Ročný výkaz o čerpaní neinvestičných dotácií za rok 1975.
Ročný účtovný výkaz (Výsledovka) za rok 1975.

Došlo dňa 28. 4. 1978

Adresa autora:

Ing. Jozef Adamec, CSc., Ministerstvo poľnohospodárstva a výživy SSR, Suworovova 12, 881 18 Bratislava

Úhrada reprodukčných nákladov a jej hodnotenie z hľadiska intenzity poľnohospodárskej výroby

Zeměd. Ekon., 25, 1979, č. 1, s. 23–31. — 5 tab., lit. 6

ekonomická analýza, úroveň podniku, výsledky hospodárenia, metodologie

Článok sa zaoberá diferencovaným hodnotením výsledkov hospodárenia poľnohospodárskych podnikov. Toto hodnotenie by malo slúžiť na upresnenie rozhodovania nadriadených orgánov o rozdelení prostriedkov z celospoločenských zdrojov, slúžiacich na úhradu reprodukčných nákladov. Autor urobil výber ukazovateľov a ukázal na spôsoby ich prepočtu.

ZÁVOD

Úhrada reprodukčných nákladov je prvým krokom pri hodnotení výsledkov hospodárenia poľnohospodárskych podnikov. Tento krok je základom pre ďalšie kroky, ktoré sú potrebné na rozhodovanie o rozdelení prostriedkov z celospoločenských zdrojov, slúžiacich na úhradu reprodukčných nákladov.

Niektoré ekonomické systémy odhadujú úhradu reprodukčných nákladov na základe výberu ukazovateľov, ktoré sú potrebné na hodnotenie výsledkov hospodárenia poľnohospodárskych podnikov. Tento výber ukazovateľov je základom pre ďalšie kroky, ktoré sú potrebné na rozhodovanie o rozdelení prostriedkov z celospoločenských zdrojov, slúžiacich na úhradu reprodukčných nákladov.

Úhrada reprodukčných nákladov je prvým krokom pri hodnotení výsledkov hospodárenia poľnohospodárskych podnikov. Tento krok je základom pre ďalšie kroky, ktoré sú potrebné na rozhodovanie o rozdelení prostriedkov z celospoločenských zdrojov, slúžiacich na úhradu reprodukčných nákladov.

Současný vývoj odvětví chovu prasat je charakterizován rychlou přestavbou na základě velkovýrobních technologií, které vytvářejí dobré předpoklady pro zajištění dostatečného objemu výroby za příznivé úrovně ekonomické efektivity. Současně se však ukazuje, že k realizaci uvedených výsledků je třeba vybudované technologické celky náležitě využívat. Vedle vlivu krmení a zvládnutí principů organizace výrobního procesu zaujímá stěžejní roli využívání plemenářsko-chovatelských opatření.

Koncepce rozvoje chovu prasat předpokládá v nejbližších letech postupnou realizaci hybridizačního programu. V současné době byly položeny základy šlechtitelských chovů (SCH), organizačně převážně začleněných do oborového podniku Velkovýkrmny. Na šlechtitelské chovy navazují chovy rozmnožovací (RCH) s cílem produkce prasnic pro chovy užitkové (UCH), které představují předposlední článek výrobního procesu jatečných prasat před vlastním výkrmem. Toto třístupňové organizační uspořádání plemenářské práce vytváří dobré předpoklady pro systematický vzrůst užitkovosti prasat.

Ekonomiku hybridizačního programu chovu prasat příznivě ovlivňuje charakter reprodukčních schopností prasnic. Poměrně vysoké tempo reprodukce prasnic vede k tomu, že ve SCH je nutné chovat vzhledem k finálnímu výrobku relativně nízký počet prasnic. Ze 100 prasnic průměrného stavu připadají na šlechtitelský chov přibližně 2 prasnice, na rozmnožovací cca 10 prasnic a 88 prasnic je v užitkovém chovu. Zatímco roční produkce na jednu prasnici UCH se přibližuje 2000 kg jatečných prasat, na potomstvo 1 prasnice RCH je objem výroby již kolem 20 000 kg a na 1 prasnici SCH kolem 80 000 kg jatečných prasat.

O úrovni užitkových schopností, které se projevují při vlastním výkrmu, a o kvalitě finálního výrobku se nejpodstatnější měrou rozhoduje již ve SCH, který zahrnuje i výrobu veškerého samčího materiálu. Přitom SCH svým rozsahem zatěžuje náklady finálního výrobku velmi málo. Proto je ekonomická efektivnost dodatečných vkladů v SCH vysoce příznivá. Tato skutečnost je důvodem přednostního rozvoje šlechtitelské práce.

Předkládaná práce zahrnuje poznatky získané z ekonomiky provozu prvních šlechtitelských chovů v ČSR.

Práce vychází z teoretického zdůvodnění ekonomiky hybridizačního programu jak bylo formulováno v závěrečné zprávě Šilera a kol. (1971). Ekonomikou šlechtitelské práce se zabýval Poděbradský (1975). Na podkladech práce Kvapila (1974, 1975) byla předběžně ověřena základní metodika používaná při vyhodnocování kombinací přícházejících v úvahu při hybridizaci v chovu prasat.

Závislost mezi rozmnožovacím a užitkovým chovem při uzavřeném obratu stáda i v podmínkách mezipodnikové kooperace uvádějí Bečka a Poděbradský (1975).

Ekonomika hybridizačního programu a šlechtitelské práce byla zkoumána i u ostatních druhů hospodářských zvířat. U drůbeže se jí zabývala Pichová a kol. (1972, 1975), u ovcí Poděbradský (1976). Řada principů z těchto prací je použitelná i v chovu prasat.

Direktivním vodítkem řešeného úkolu je Koncepce rozvoje chovu prasat, upřesněná MZVŽ ČSR v roce 1977. Přehled technologického a zootechnického režimu na prvních šlechtitelských chovech podávají Volek a Matouš (1976) a Hudeček (1977). Příspěvek vychází bezprostředně z práce Poděbradského a Martinka (1977).

Uváděná problematika je živě komentována i v zahraniční literatuře, většinou se však omezuje na otázky z oblasti šlechtění a hybridizace z plemenářsko-chovatelské stránky, menší měrou je rozpracovávána vlastní ekonomika. Sem je možné v poslední době zařadit práce Klemantoviče (1974), Schmidta (1974), Lysogorova (1974), Klasze (1975), Watsona (1975), Ivanova (1975) a Steffena (1975).

Genetickými a ekonomickými základy procesu hybridizace se zabýval Jakubec a Fewson (1970a, b) a Šiler, Poděbradský a Kvapil (1977).

METODIKA PRÁCE

V práci se vychází ze sledování základních parametrů výroby v ŠCH Převýšov a Hájek, jejichž provoz je již normalizován.

Je zkoumán veškerý pohyb materiálu a práce, jež vyúsťuje ve sledování vlastních nákladů, obrat stáda a objem výroby opouštějící příslušný úsek výroby.

Je třeba si uvědomit, že přenos nákladů ze šlechtitelského chovu do finálního výrobku není jedinou ekonomickou změnou. Vlivem zlepšující se úrovně plemenného materiálu a postupným uskutečňováním hybridizačního programu dojde k realizaci heterozního efektu, tj. i ke zlepšení užitkových vlastností ve finalizující sféře.

Výpočet ekonomického efektu ve šlechtitelském chovu nelze zužovat na sledování provozu samotného chovu prasnic a kanců — základního stáda. Celý provoz zahrnuje vedle základního stáda i odchov plemenného materiálu, testaci mladých zvířat, případně výkrm jedinců vyřazených při selekci.

V souladu s tím jsou sledovány náklady podle těchto kategorií zvířat: prasnice vč. kanců, dochov selat, odchov plemenných prasniček a kanečků, provoz testací stanice, výkrm.

Hlavním cílem je produkce plemenného materiálu. Nutno však rozlišovat:

- zabezpečování vlastní reprodukce kanečků a prasniček pro šlechtitelskou činnost (sledování amortizace základního stáda),
- produkci prasniček a kanečků pro rozmnožovací chovy,
- v případě produkce masných plemen výrobu kanečků pro užitkové chovy.

Vedle produkce plemenného materiálu je spojena s provozem ŠCH činností, jež zahrnuje:

- prodej případně výkrm vyřazených prasniček a kanečků,
- realizaci jatečných prasat procházejících testovacím zařízením.

Z uvedeného vyplývá, že proti vynaloženým nákladům v ŠCH vystupuje poměrně nestejnorodá realizace zvířat.

Pro vyhodnocení ekonomiky provozu jsou použity tradiční ukazatele užítkovosti — průměrný denní přírůstek jednotlivých kategorií, počet narozených a odchovaných selat na prasnici. Dále jsou, za účelem zjištění rentability realizovaného plemenného materiálu, vyčísleny vlastní náklady v kategoriích na krmný den a kg přírůstu. Nápočtem vlastních nákladů kategorií navazujících na sebe od kategorie selat až po vyskladnění plemenného materiálu byly získány vlastní náklady vyskladněného kusu. Zařazení do tříd podle kvality realizovaného materiálu rozhoduje o tom, jaká je průměrná tržba za kus. Z takto vypočtených tržeb a nákladů je určen zisk na 1 kus. Míra rentability je stanovena poměrem mezi ziskem a vlastními náklady v procentuálním vyjádření.

VÝSLEDKY PRÁCE

Charakteristika podniků

ŠCH Hájek

Výstavba komplexu pro chov prasat Hájek Semenářského státního statku Bezno byla vzhledem k svému určení rozdělena do dvou základních etap. První etapa výstavby, charakterem velkokapacitní šlechtitelský chov s kapacitou 510 prasnic a zapuštěných prasniček, skončila v roce 1974. V této etapě byly postaveny také odchovny kanečků a dochovny selat. V průběhu roku 1976 byla uvedena do provozu stanice výkrmnosti a jatečné hodnoty o kapacitě 104 dvojic. V přímé návaznosti na zahájení provozu stanice výkrmnosti a jatečné hodnoty začal provoz jatek, které slouží pro vyhodnocování testovaných prasat. Součástí chovu je dále vybavení pro zjišťování vlastní užítkovosti ultrazvukem.

Zástav 1. etapy ŠCH Hájek byl proveden v roce 1975 zapuštěnými prasničkami plemene Landrace z kmenového chovu Rokytovec Semenářského státního statku Bezno.

Plemenná struktura základního stáda v roce 1976 je z 80,9 % tvořena prasnicemi plemene Landrace, prasnice Belgická Landrace tvoří 3,6 %. Mimoto jsou zastoupeny 13,5 % kříženky Landrace × Belgická Landrace a Landrace × Bílé ušlechtilé 2 %.

Veškeré prasnice a prasničky jsou inseminovány. Semeno je dodáváno inseminační stanicí Jizerní Vtelno.

Druhá etapa — RCH s kapacitou 510 prasnic a zapuštěných prasniček — se uvádí do provozu v průběhu roku 1977.

Výstavba velkokapacitního šlechtitelského chovu v Převýšově, závod Chlumec n. C. oborového podniku Velkovýkrmny, pro 1000 prasnic s vlastní testovací stanicí pro kontrolu dědičnosti a s inseminační stanicí, byla zahájena v roce 1972. První prasničky byly naskladněny v říjnu roku 1974. Během roku 1976 již první část pro 485 prasnic a zapuštěných prasniček plnila v plném rozsahu svoji funkci, tj. produkovala plemenné kanečky a prasničky.

Stáda plemene Bílé ušlechtilé a Landrace byla vytvořena z kmenových chovů převážně Východočeského kraje.

Šlechtitelský chov Převýšov má do budoucna produkovat plemenný materiál pro Východočeský kraj. Navazují na něj v současné době rozmnožovací chovy Klášter nad Dědinou, produkující prasničky pro užitkové chovy závodu Smiřice o. p. Velkovýkrmny a dále RCH Sedmihorky, zajišťující přes vlastní užitkový chov výkrmny SZP Štěpánovice.

Plemenná struktura základního stáda ŠCH Převýšov k 31. 12. 1976 je představována 75 % prasnic Bílé ušlechtilé a 25 % prasnic plemene Landrace.

Dosažené ekonomické výsledky ŠCH

Výsledky hospodaření v roce 1976 byly v obou sledovaných podnicích ještě poznamenány počátečními obtížemi zahájení provozu. Projevilo se to hlavně ve skutečnosti, že objem realizovaných zvířat byl v některých případech i podstatně nižší než celkový přírůstek zvířat. Tím došlo ke změně stavu zvířat (nárůst rozpracované výroby), která vytváří potenciální základnu pro zvýšenou realizaci v dalším období.

Z údajů v tab. I je patrna ve srovnání s průměrem dosahovaným v ČSSR poměrně nižší úroveň natality prasnic. Na 1 průměrně ustájenou prasnici připadá 1,65 (Převýšov) a 1,71 (Hájek) vrhu za rok. Příčiny nízké užitkovosti prasnic vyplývají jak z malého počtu narozených selat na vrh, tak z poměrně vysokého úhynu. Další příčinou nízké užitkovosti prasnic je malý počet vrhů na prasnici za rok.

Počet vrhů za rok je ovlivněn i vysokou migrací v rámci stáda, více než 50 % brakací z počátečního stavu prasnic při zvyšování stavů.

V tab. II a III jsou obsaženy vlastní náklady jednotlivých kategorií prasat. Procentuální struktura nákladových položek v celkových vlastních nákladech zachycuje pouze rozhodující kalkulační položky (tab. III). Ve šlechtitelském chovu Převýšov je vyšší podíl režii hlavně z toho důvodu, že obsahují u kategorie prasnic nákupní cenu kanců a u všech kategorií jsou zde také zachyceny odpisy základních prostředků. U obou šlechtitelských chovů náklady v kategorii prasnic v zájmu srovnatelnosti obsahují náklady dochovu do cca 30 kg ž. h.

Z celkových nákladů na krmný den je patrna, že nepřesnost rozvržení u jednotlivých položek neovlivňuje celkové výsledky.

Náklad na krmný den prasnic včetně dochovu do ž. h. kolem 30 kg je v relacích s normálními provozem v UCH. Odchytky spočívající ve zvýšení vlastních nákladů na krmný den se ukazují u ŠCH v oblasti chovu prasniček a kaneček a rovněž u provozu testovací stanice, kde je vyšší materiá-

I. Užítkovost zvířat

Kategorie	Ø stav ks	Ø denní přír. kg	Narozeno selat na prasnici ks	Odechováno selat na prasnici ks
Převýšov				
Prasnice	405*	—	14,40	13,20
Selata do odstavu	548	0,143		
Dochov	808	0,415		
Prasničky	556	0,638		
Kanečci	144	0,742		
Testační stanice	91	0,759		
Kanci	35	—		
Hájek				
Prasnice	524*)	—	15,10	12,68
Selata vč. dochovu	1 824	0,287		
Prasničky	1 007	0,620		
Kanečci	101	0,758		
Výkrm	656	0,676		
Kanci	4	—		

*) včetně 115 KD na prasničku převedenou do prasnic

II. Vlastní náklady na jednotku přírůstku a krmný den podle jednotlivých kategorií (bez vzájemné návaznosti mezi kategoriemi)

Ukazatel	Selata + dochov	Prasničky	Kanečci	Testační stanice
Převýšov				
VN na krmný den	23,61*)	8,48	12,49	10,50
VN na kg přírůstku	23,12	13,29	16,82	13,84
Hájek				
VN na krmný den	21,78*)	8,82	8,82	7,83**)
VN na kg přírůstku	22,60	14,23	11,64	11,58**)

*) KD prasnic

**) výkrm

lová a pracovní náročnost při zajišťování provozu, větší manipulace se zvířaty, více plemenářských a veterinárních úkonů atd. (ve výkrmných od 30 kg do jatečné ž. h. 110—115 kg se pohybují náklady na krmný den kolem 5—6 Kčs, z toho mzdy tvoří kolem 1,7 % a náklady na krmiva 75 %). Vyšší náklady lze také očekávat u položky týkající se výpočtu amortizace prasnic jako rozdílu mezi nákladem na odchov plemenné prasničky a porizování kanců a tržbami za vyřazené prasnice a kance, kdy je v ŠCH počítáno s rychlejší výměnou základního stáda než v RCH či UCH.

Průběh realizace zvířat je patrný z tab. IV.

V obou šlechtitelských chovech dochází k poměrně vzácné shodě v úrovni realizace. V roce 1976 docházelo u plemenných zvířat k jejich realizaci v poměrně vysoké živé hmotnosti, což bylo dáno v té době plat-

III. Struktura vlastních nákladů v %

Kalkulační položka	Prasnice	Prasničky + kanečci	Testační stanice
Převýšov			
Spotřeba nakoupených krmiv	36,8	47,2	39,3
Spotřeba energie	3,2	1,1	3,1
Ostatní materiálové náklady	5,4	5,4	4,2
Veterinární úkony	5,4	10,0	10,9
Materiálové náklady celkem	50,8	63,7	57,5
Mzdy a odměny	6,9	3,6	4,8
Ostatní přímé náklady	11,8	8,4	16,4
Přímé náklady celkem	69,5	75,7	78,7
Režie vč. finančních nákladů	30,5	24,3	21,3
Vlastní náklady celkem	100,0	100,0	100,0
Hájek			
Spotřeba nakoupených krmiv	40,8	49,7	
Spotřeba energie	3,8	2,5	
Odpisy základních prostředků	5,8	7,6	
Ostatní materiálové náklady	2,1	1,6	
Plemenářské úkony	5,1	0,1	
Veterinární úkony	3,4	4,8	
Materiálové náklady celkem	61,0	66,3	
Mzdy a odměny	8,8	3,7	
Ostatní přímé náklady	18,9	17,3	
Přímé náklady celkem	88,7	87,3	
Režie vč. finančních nákladů	12,3	12,7	
Vlastní náklady celkem	100,0	100,0	

ným systémem nákupních cen plemenného materiálu. Úprava cen, která je v současné době uskutečňována, pravděpodobně ovlivní prodej zvířat směrem k nižší hmotnosti.

Nízká realizační cena u jatečných zvířat (kromě výsledků testační stanice) vyplývá z cíle ŠCH. Jedná se o vyřazování k chovu nevhodných zvířat.

Na 1 prasnici průměrného stavu bylo prodáno kusů:

	Převýšov	Hájek
plemenných prasniček	0,79	1,53
plemenných kanečků	0,45	0,14
užitkových prasniček	1,09	0,56
tj. celkem	2,33	2,23

IV. Přehled tržeb za plemenná, užitková a jatečná zvířata

	Tržby (Kčs)					
	Převýšov			Hájek		
	za kg ž. h.	za kus	Ø ž. h.	za kg ž. h.	za kus	Ø ž. h.
Plemenná zvířata:						
prasničky	22,43	2 890	128,9	23,07	3 118	135,2
kanečci	54,58	7 726	141,5	47,24	7 023	148,7
Užitkové prasničky	24,59	2 527	107,1	18,52	2 225	120,2
Jatečná zvířata:						
prasnice vč. kanců	7,32	1 209	165,1	9,44	1 458	154,4
dochov	7,02	226	32,2			
prasničky + kanečci	10,65	1 193	112,0	9,89*)	1 146*)	115,9*)
testační stanice	13,58	1 407	103,7			

*) včetně dochovu

V. Vlastní náklady, tržby a zisk na výrobu prasniček a kanečků (Kčs)

Položka	Prasničky		Kanečci
	užitkové	plemenné	
Převýšov			
Vlastní náklady na sele do odstavu (6,1 kg)	479,—	479,—	479,—
Vlastní náklady v dochovu (do 90 dnů)	262,—	262,—	262,—
Vlastní náklady od 90 dnů do vyskladnění	963,—	1 262,—	1 702,—
Vlastní náklady na realizovaný kus	1 704,—	1 903,—	2 443,—
Tržby za realizovaný kus	2 527,—	2 890,—	7 726,—
Zisk za realizovaný kus	823,—	987,—	5 283,—
Míra rentability %	48,30	51,90	216,30
Hájek			
Vlastní náklady na sele vč. dochovu	679,—	679,—	721,—
Vlastní náklady od 30 kg do vyskladnění	1 155,—	1 348,—	1 497,—
Vlastní náklady na realizovaný kus	1 834,—	2 027,—	2 218,—
Tržby za realizovaný kus	2 225,—	3 118,—	7 023,—
Zisk za realizovaný kus	391,—	1 091,—	4 805,—
Míra rentability %	21,30	53,80	216,60

Zbývající mladá prasata byla použita k vlastní reprodukci základního stáda a zbytek byl použit v testační stanici či převeden do výkrmu mimo ŠCH.

V předcházející části byly uvedeny Ø tržby za jednotlivá zvířata (za ks či kg ž. h.). Ve sféře vlastních nákladů bude třeba k těmto tržbám za finální produkt vykalkulovat náklady, složené z jednotlivých fází odchovu mladých zvířat. Náklady na výrobu kanečka či prasničky sestávají z nákladů na výrobu selete, zahrnující podíl chovu prasníc vč. kanců a převedených prasniček, a dále náklady na dochov přibližně do 30 kg a vlastní dochov plemenných zvířat. Z této úvahy vychází bilance nákladů a tržeb a vyjádření ekonomického efektu (zisku, míry rentability), jak jsou uvedeny v tab. V.

Bilance dává odpověď na otázku, jaká je rentabilita produkce plemenného a užitkového materiálu ve sledovaných ŠCH. Náklady na realizovaný kus ve sledovaném období lze navíc ještě považovat za vyšší než jaké budou dosahovány v období prosté reprodukce základního stáda, kdy se sníží celková částka amortizace prasnic a tím i náklady v kategorii do odstavu.

Bilance dále ukazuje, že rentabilita výroby roste od výroby užitkových prasniček směrem k plemenným mladým zvířatům. Prozatím tvoří tato chovná mladá zvířata relativně nízký podíl realizovaných kusů v ŠCH. S další konsolidací provozu lze předpokládat zvýšení jejich ekonomické váhy, čímž dojde k dalšímu zlepšení ekonomických výsledků šlechtitelských chovů.

ZÁVĚR

Předkládaná práce poskytuje informaci o rentabilitě produkce plemenného a užitkového materiálu v šlechtitelských velkochovech prasat Převýšov a Hájek. Jde o výsledky dosažené v počátečním období provozu. I přes tuto skutečnost lze dosažené výsledky hodnotit jako dobré. Uvážíme-li, že je předpoklad zvýšení užitkovosti základního stáda na úroveň průměru dosahovaného v ČSSR a vedle toho se zvýší kvalita potomstva, bude jedna prasnice schopna vyprodukovat větší množství plemenných mladých zvířat. V souvislosti s tím lze vyslovit závěr, že velkokapacitní šlechtitelské chovy dávají záruku úspěšné realizace hybridizačního programu v chovu prasat.

Literatura

- BEČKA, V. — PODĚBRADSKÝ, Z.: Stanovení kooperačních cen v chovu prasat. *Ekonomika zemědělství*, 1975, č. 3, s. 80—83.
- HUDEČEK, V.: Převýšov — první šlechtitelský velkochov prasat v dosavadních výsledcích. *Náš chov*, 1977, č. 8, s. 330—332.
- IVANOV, S.: Organizace i efektivnost na proizvodstve v promyšlenite svine-kompleksi. *Ikon. sel. Stop.*, 1975, č. 2, s. 88—102.
- JAKUBEC, V. — FEWSON, D.: Ökonomische und genetische Grundlagen für die Planung von Gebrauchskreuzungen beim Schwein. I. *Zeitschrift für Tierzüchtung und Züchtungsbiologie*, 87, 1970a, s. 2—13.
- JAKUBEC, V. — FEWSON, D.: Ökonomische und genetische Grundlagen für die Planung von Gebrauchskreuzungen beim Schwein. II. *Züchtungskunde*, 42, 1970b, s. 294—309.
- KLASZ, W.: Grenzen der Rentabilität in der Schweinehaltung. *Förderungsdienst*, 1975, č. 11, s. 1—6.
- KLEMANTOVIČ, H. J.: Efektivnost adkormu čistoparodnych i pomesnych svinnej. *Vesci Akad. Navuk BSSR, Ser. Sel. — haspad. Nauk.*, 1974, č. 4, s. 115—117.
- KVAPIL, O.: Výzkum tvorby hybridních prasat vhodných pro velkochovy. (Dílčí závěrečné zprávy.) *Kostelec nad Orlicí, VÚCHP 1974 a 1975*.
- LYSOGOROV, D. V.: Sistema vosproizvodstva stada v svinovodčeskich predpriyatiach promyšlennogo tipa. *Sborník naučných trudov*, Vyp. 69, s. 167—175, Moskva 1974.
- PICHOVÁ, J. — PODĚBRADSKÝ, Z. — JAKUBEC, V.: Výběr vhodných forem a typů hybridizace pomocí ziskových funkcí u nosné a masné drůbeže. (Dílčí závěrečné zprávy.) Praha — Uhřetěves, VÚŽV 1972, 1975.
- PODĚBRADSKÝ, Z.: Ekonomika jednotlivých druhů hospodářských zvířat z hlediska jejich užitkových vlastností pro potřebu velkoproduktu. *Studijní informace, řada Zemědělská ekonomika*, č. 4, Praha, ÚVTI 1975.
- PODĚBRADSKÝ, Z.: Ekonomika procesu hybridizace na příkladu jehněčích brojlerů. *Studijní informace, řada Živočišná výroba* č. 3, ÚVTI, Praha 1976.

- PODĚBRADSKÝ, Z. — MARTINEK, J.: Vliv ekonomiky výroby ve šlechtitelských chovech na ekonomiku výroby jatečných prasat. [Závěrečná zpráva.] Kostelec n. Orlicí, VÚCHP 1977.
- SCHMIDT, L.: Die Hybridschweinzüchtung — ihre Voraussetzungen sowie Auswirkungen auf die Organization der Schweineerzeugung. Förderungsdienst, 1974, č. 8, s. 265—267.
- STEFFEN, G.: Massentierhaltung ökonomisch vernünftig? Mitteilungen Deutschen Landw. — Gesellschaft, 1975, č. 1, s. 9—10.
- ŠILER, R. — JAKUBEC, V. — PODĚBRADSKÝ, Z.: Plemenářské a ekonomické zásady hybridizačního programu v chovu prasat v ČSR. (Dílčí závěrečná zpráva Praha — Uhřetěves, VÚŽV 1971.
- ŠILER, R. — PODĚBRADSKÝ, Z. — KVAPIL, O.: Economic aspect of Hybridisation programue in pig breeding in Czechoslovakia. Livestock Production Science, 1977, č. 4, s. 217—224.
- VOLEK, J. — MATOUŠ, F.: Poznatky z velkokapacitního šlechtitelského chovu Hájek. Náš chov, 1976, č. 10, s. 404—407.
- WATSON, R.: ... for maximum profit. Pig Farming, 1975, č. 1, s. 54—55.
- Koncepce rozvoje chovu prasat do roku 1990, MZVŽ ČSR.

Došlo dne 7. 9. 1977

Adresy autorů:

Ing. Josef Martinek, Výzkumný ústav pro chov prasat, 517 41 Kostelec nad Orlicí, Praha 10 — Uhřetěves
 ing. Zdeněk Poděbradský, CSc., Výzkumný ústav živočišné výroby, 251 61

Ekonomika šlechtitelských chovů prasat

Zeměd. Ekon., 25, 1979, č. 1, s. 33–41. — 5 tab., lit. 19

živočišná výroba, prasata, šlechtění, hybridizační program, analýza ekonomická

Příspěvek obsahuje ekonomické poznatky získané z provozu šlechtitelských chovů prasat v ČSR. V metodické části je stručně stanoven cíl, který je článkem sledován. Vlastní práce z této metodiky vychází a charakterizuje sledované šlechtitelské chovy. Jsou vyhodnoceny ekonomické výsledky — užitkovost, vlastní náklady, tržby a rentabilita produkovaného plemenného a chovného materiálu. Na jejich základě je konstatováno, že stávající šlechtitelské chovy i nově budované objekty sloužící k produkci plemenného a chovného materiálu jsou zárukou úspěšné realizace hybridizačního programu.

ÚKOLY VYŘEŠENÉ VE VÚEZVZ V PRAZE V ROCE 1977

Ve Výzkumném ústavu ekonomiky zemědělství a výživy v Praze byly v roce 1977 vyřešeny tyto výzkumné úkoly:

Z oblasti výzkumu plánovitého řízení zemědělsko-potravinářského komplexu

Novák, M., Ruta, J., Stejskal V.: *Vědeckotechnický rozvoj a modelové řešení výrobního cyklu ZPoK a jeho strukturální změny v procesu rozvinuté koncentrace, specializace a integrace.* Zpráva se zabývá velmi aktuální problematikou vědeckotechnického rozvoje a modelového řešení výrobního cyklu ZPoK a jeho strukturálních změn v procesu rozvinuté koncentrace, specializace a integrace. Danou problematiku řeší systematicky a má význam pro další vývoj výrobních vztahů v ZPoK. Práce má praktický i teoretický význam a uvádí modelové řešení funkce cyklu věda-výroba. Stanovený úkol pro danou etapu je řešen vědeckými přístupy, umožňuje orientovat se v dané problematice a vytváří podmínky pro zdokonalování řízení.

Staněk, P.: *Analýza dosaženého vývoje rostlinné výroby v období let 1966–1975.* Je hodnocen vývoj naturálních a hodnotových výsledků rostlinné výroby s ohledem na poznání temp růstu hektarových výnosů a produkce jednotlivých plodin, dynamiky změn ve struktuře osevních ploch a výroby při porovnání plánu a skutečnosti z hlediska ČSR, SSR, ČSSR. Získané informace jsou podkladem pro konstrukci prognózy rozvoje tohoto odvětví v dlouhodobé perspektivě a pro využívání zjištěných rezerv ve zvyšování objemu výroby. Vývoj absolutních hodnot ukazatelů je charakterizován indexy (rok 1965 = 100). Jsou uváděny rozdíly v tempu růstu výroby jednotlivých plodin i hrubé a tržní rostlinné produkce mezi ČSR a SSR. I přes dílčí nedostatky plánu i výrobní praxe byla vytvořena v odvětví rostlinné výroby silná materiální základna, umožňující další rozvoj výroby.

Jůza, R.: *Rozbor vybraných ekonomických otázek ve vývoji zemědělské výroby v období let 1966–1975.* Je rozebírána

problematika vybraného okruhu ekonomických otázek v odvětví zemědělství v ČSSR, ČSR, a SSR. Zejména je věnována pozornost vývoji hrubé a tržní zemědělské produkce, úrovni faktoriálního zabezpečení zemědělské výroby, tendencím ve vývoji struktury a intenzity zemědělské výroby, otázkám stoupající míry soběstačnosti a vývoji vlastních nákladů v jednotlivých odvětvích zemědělské výroby. Tabulková část i textové tabulky poskytují ucelený přehled o vývoji rozebírané problematiky. Jsou zhodnoceny rozdíly v trendech mezi ČSR a SSR a naznačeny možnosti a předpoklady k jejich vyrovnání. Bohatost faktografických údajů i dosažené závěry jsou vhodným podkladem k dalším prognostickým pracím.

Kurský, L.: *Soustava plánovitého řízení zemědělsko-potravinářského komplexu.* Vychází pozice současné soustavy plánovitého řízení zemědělství. Vývoj důchodové situace a vlastních nákladů pod vlivem současné soustavy plánovitého řízení. Vliv změn v soustavě ekonomických nástrojů k 1. 1. 1977 na náklady a rentabilitu zemědělské výroby. Současné problémy plánování, účinnost nástrojů řízení (ceny a cenové nástroje, zemědělská daň, nástroje subvenční, dotační, úvěrové politiky a účinnost nástrojů řešících rizikovost zemědělské výroby). Řízení investičních procesů v zemědělství. Analýza uvedených problémů a návrhy na jejich řešení pro období 7. pětiletky. Perspektivní změny organizačních a řídicích struktur v zemědělství. Další zaměření výzkumu.

Staněk, P.: *Návrh metodiky zjišťování ekonomické efektivity průmyslových hnojiv.* Předpokládaný návrh vychází z toho, že ekonomickou efektivnost hnojiv a hnojení lze vyjádřit komparací skutečných a normativních hodnot výsledných uka-

zatelů. Ke zjištění výsledných ukazatelů (produktivity živé práce, intenzity výroby, míry rentability, ekonomické efektivity nákladů, spotřeby čistých živin na produkci, nákladovosti hnojiv na produkci apod.) využívá soubor základních ukazatelů. Jde o vyjádření vztahu mezi produkcí a jednotlivými produkčními faktory. Za výchozí údaje jsou považovány normativně stanovené hodnoty ukazatelů, které jsou u každé plodiny diferencovány podle výše hektarového výnosu, ekologických, technologických a ostatních podmínek výroby. Metodika je určena k využití ve výrobních zemědělských podnicích. Kromě normativní metody je doporučováno použití metody produkčních funkcí. Míra shody nebo rozdílnosti závěrů získaných oběma postupy vyjadřuje stupeň spolehlivosti závěrů.

Burian, J.: *Závěry a analýzy účinnosti metod plánovitěho řízení a soustavy plánů rozvoje zemědělství a návrhy na jejich zdokonalení pro období sedmé pětiletky*. Závěry shrnují poznatky získané z předchozích etap výzkumu této problematiky a soustřeďují se na vybrané problémy zdokonalování plánování v dlouhodobé perspektivě ZPoK. V metodické oblasti jsou formulována východiska zdokonalení soustavy plánů a metod plánování ve vazbě na nové jevy o výrobně technickém a sociálně ekonomickém rozvoji zemědělství a celém ZPoK. Pro aplikaci v národohospodářské praxi bude vypracován dodatek k závěrečné zprávě, ve kterém budou konkrétně formulovány zdůvodněné návrhy na zdokonalení plánování pro období sedmé pětiletky.

Burian, J.: *Parametry k plánu nákladů hlavních odvětví rostlinné výroby v ČSR (kukuřice na zeleno, krmné okopaniny, víceleté pícniny, louky)*. Byly vypracovány orientační parametry k plánu a rozborům vlastních nákladů na výrobu kukuřice na zrna, krmných okopanin, víceletých pícnin a trvalých luk. Parametry jsou součástí tvorby normativní základny k plánování a rozborům vlastních nákladů a vytváření subsystému automatizovaných nápočtů normativní alternativy plánu vlastních nákladů. Tvorba nákladových parametrů vytváří metodickou základnu pro zdokonalování plánovacích a analytických prací a je tak pozitivním přínosem pro řešení nadřazeného úkolu Soustava plánovitěho řízení ZPoK.

Burian, J.: *Návrh orientačních výchozích parametrů k plánu nákladů hlavních od-*

větví rostlinné výroby v ČSR (kukuřice na zrna, hrách, brambory rané, ostatní jednoleté pícniny, vinné hrozny, chmel). Byly vypracovány orientační normativy k plánování a rozborům vlastních nákladů na výrobu kukuřice na zrna, hrachu, raných brambor, ostatních jednoletých pícnin, vinných hroznů a chmele. Nákladové parametry jsou členěny podle výrobních oblastí a výnosových rozmezí. Normativní kalkulace jsou provedeny v souladu se schválenou metodikou a v návaznosti na předchozí etapy řešení jako orientační kvantifikace nákladů v Kčs na 1 ha plodiny, orientační nákladová struktura v %, matematická interpretace výnosové nákladových relací formou nákladových funkcí (polynomické závislosti 2. stupně a polynomické závislosti 2. stupně — hyperbolické) a grafické zobrazení reálného a normativního průběhu nákladovosti.

Řádek, S.: *Zpracování vybraných ukazatelů o hospodářských výsledcích JZD a státních statků za rok 1976*. Práce obsahuje zpracování vybraných ukazatelů a jejich analýzu z hlediska výsledků hospodaření obou sektorů zemědělství v roce 1976 a srovnává je s rokem předchozím, příp. s rokem 1974. Působení ekonomických nástrojů hodnotí především z hlediska jejich vlivu na řešení důsledků mimořádných výkyvů povětrnostních.

Stibůrek, V., Řádek, S.: *Diferenciace přírodních podmínek hospodaření a řešení jejich struktur v zemědělství*. Práce vychází z tendencí vývoje výrobních a ekonomických struktur, vymezuje směry změn a charakteristické typy výrobních struktur. Uvádí skutečnosti, proč je vhodné využívat základnu třídění podle zemědělských přírodních oblastí, vycházející z agregace dosavadních přírodních stanovišť. Jsou charakterizovány některé alternativy vyjádření ekonomického dopadu strukturálních změn. Je zkoumána a dokumentována také metoda analýzy vlivů působících na rozdíly v čistém důchodu v relacích mezi zemědělskými přírodními oblastmi. Je provedena analýza parciálního vlivu i kombinovaného účinku jednotlivých ekonomických nástrojů na modifikaci realizovaného a užitého důchodu podle zemědělských přírodních oblastí.

Zábranská, A.: *Analýza účinnosti nástrojů subvenční a úvěrové politiky v investiční výstavbě*. Závěrečná zpráva se zabývá hodnocením účinnosti subvencí a investičních úvěrů ve zdrojích reprodukce

základních fondů, posuzuje souhrnné účinky subvenční a úvěrové politiky a působení nástrojů subvenční a úvěrové politiky v soustavě ekonomických nástrojů plánovitěho řízení zemědělství. Práce je přínosem k řešení otázek zdokonalování systému řízení a jeho nástrojů. Systémový přístup při řešení problematiky a analýza bohatého číselného podkladového materiálu vytvořily předpoklad pro prohloubení poznatků o působení nástrojů subvenční a úvěrové politiky v investiční výstavbě zemědělských podniků v 5. pětiletce a pro předložení rámcových námětů na zvýšení jejich ekonomické účinnosti, jakož i mimocenné doplnkové úhrady jako celku.

Řádek, S. a kol.: *Souhrnná analýza účinnosti mimocenných nástrojů a východiska pro rozpracování úprav pro 7. pětiletku*. V práci se hodnotí působení zdokonalené soustavy plánovitěho řízení zemědělství a předkládají se náměty na úpravy ekonomických nástrojů pro období 7. pětiletky. Práce začíná stručnou analýzou působení soustavy ekonomických nástrojů v jejich komplexu, a to z hlediska vývoje důchodové situace podniků, zejména mezioblastní a mezi podnikové diferenciace. V dalších částech práce je analyzováno působení nástrojů k regulaci ekonomických důsledků diferencovaných přírodních podmínek a ostatních nástrojů odvodové politiky, mimocenných nástrojů charakteru dotací k zisku, nástrojů subvenční a úvěrové politiky v investiční výstavbě a nástrojů k řešení ekonomických důsledků rizikovosti v zemědělské výrobě. Jednotlivé části vyúsťují v náměty na zdokonalení uvedených nástrojů pro období 7. pětiletky.

Novák, J.: *Návrh na zpřesnění metodiky zjišťování vlastních nákladů*. Zpráva kriticky hodnotí současné metody kalkulace vlastních nákladů, odpisování základních výrobních prostředků a oceňování meziprojektu. V těchto směrech jsou navrhovány zásadnější úpravy, nebo jen zdokonalení současného stavu. Některé části jsou vypracovány ve variantním řešení, které po projednání se zainteresovanými orgány umožní výběr nejvhodnější varianty pro řešení od roku 1979. Navrhované úpravy v metodice zjišťování vlastních nákladů umožní přesnější vyčíslení vlastních nákladů jednotlivých výkonů a tím i ostatních ekonomických ukazatelů.

Novák, J.: *Analýza vlastních nákladů produkce mléka a hovězího masa a jejich vývoj v JZD*. Zpráva obsahuje vývoj

vlastních nákladů výroby mléka a hovězího masa v JZD od roku 1967 do roku 1976 a za poslední dva roky vlastní náklady kategorií skotu. Na tržním množství mléka (jatečného skotu) se podílí socialistický sektor 98,8 % (97,1 %), z toho JZD 69,4 % (65,1 %). Vlastní náklady produkce mléka a hovězího masa byly na 100 KD i jednici produkce od roku 1967 zvyšovány. Snížit vlastní náklady produkce mléka a hovězího masa lze intenzivní produkcí z 1 ha z. p. i na 1 ks zvířat (užitkovosti), zvyšováním intenzity rostlinné výroby, vyššími výnosy obilovin, okopanin a krmných plodin.

Sobotka, L. a kol.: *Problémy stanovení hladiny a relací cen pro období 7. pětiletky*. Hladina nákupních cen. Relace nákupních cen v podmínkách rozvoje koncentrace a specializace výroby. Vliv změn v soustavě ekonomických nástrojů k l. 1. 1977 na chozraščotní náklady a rentabilitu. Ideový návrh na zdokonalení soustavy cen zemědělských výrobků pro období 7. pětiletky.

Sobotka, L. a kol.: *Současná problematika stanovení stálých cen zemědělských výrobků*. Význam a funkce stálých cen v zemědělství. Hlavní metodologické problémy oceňování meziprojektu. Stálé ceny v podmínkách rozvinuté specializace, koncentrace a kooperace zemědělské výroby (diferenciace stálých cen podle jakosti). Využití stálých cen v mikrosféře a makrosféře. Podíl meziprojektů a vedlejšího produktu hlavních zemědělských výrobků. Možnosti úprav a nové konstrukce stálých cen a jejich vliv na náklady a zisk hlavních zemědělských výrobků.

Vaniček, F.: *Komplexní návrh na uspořádání ekonomických vztahů mezi účastníky kooperačních sdružení*. Vymezení komplexního přístupu k řešení ekonomických vztahů mezi účastníky kooperace v podmínkách platné soustavy ekonomických nástrojů a s ohledem na formy kooperační činnosti. Hlavní metodologické problémy tvorby kooperačních cen a dodatečného finančního vyrovnání. Konkrétní metodický návod konstrukce kooperačních cen a finančního vypořádání mezi kooperujícími partnery, doložený na příkladě vybraného kooperačního sdružení a vybraného úseku kooperační činnosti. Vytváření vyrovnávacího fondu kooperace a jeho funkce. Oceňování kvality předávaného meziprojektu. Kvantifikace nákladových parametrů zohledňujících KPVC k l. 1. 1977.

Bača, J.: *Obnovovací a rozvojové investice v podmínkách jeho strukturálních přeměn*. Obsahem analýzy je investiční výstavba v dlouhodobém rozvoji. Jsou podány kvantitativní a kvalitativní charakteristiky reprodukce základních fondů (1970–1990). Jsou zkoumány vztahy tempa likvidace a tempa čistého přírůstku ZF, vztahy mezi tvorbou odpisů, likvidací a čistým přírůstkem ZF, zatížení produkce ZF a odpisy, substituční účinky ZF, vzájemné vazby hlavních úseků ZPoK a kritéria investičních priorit. V druhé části je zkoumán mechanismus realizace investiční výstavby, především formy působení plánu a ekonomické nástroje. Cílem této analýzy je teoretická a metodická příprava pro návrhy na zdokonalení soustavy plánovacího řízení z úseku investiční výstavby.

Novák, J.: *Vazby investičních struktur v ZPoK*. Práce zkoumá teoretické aspekty i stávající úroveň investičních struktur a jejich vazeb v chovu skotu. Zabývá se rovněž růstem tohoto odvětví v zemědělské výrobě z hlediska jeho nároků, funkcí a požadavků ve vztahu k inves-

tiční činnosti a předpokládá koncepční rámec tvorby investičních struktur a jejich vazeb v tomto důležitém odvětví živočišné výroby. Konfrontuje základní požadované normativy ekonomické efektivity se stávající úrovní a navrhuje směry jejich zlepšení.

Novák, J.: *Rozmístění investic do předvýrobních a povýrobních činností v návaznosti na rozvoj zemědělské výroby*. Práce provádí zkoumání jednoho ze stěžejních úseků povýrobních činností zemědělské prvovýroby – úsek tzv. komplexní manipulace obilovin – především z hledisek problémů investiční a celkové náročnosti, jakož i vhodnosti a vzhledem k úkolům na tento úsek kladeným i vzhledem k současným a vývojovým tendencím, potřebám a možnostem rozvoje ZPoK a celého národního hospodářství s časovým horizontem roku 1990. Celkem je v práci zkoumáno a hodnoceno pět variant řešení, které představují rozdílné koncepce této tzv. komplexní manipulace obilovin s cílem nalezení koncepce nejvhodnější, ale zároveň i maximálně reálné.

Z oblasti ekonomicko-matematických metod a výpočetní techniky v ZPoK

Hirš, J., Kundrát, J., Kubaš, P.: *Automatizovaný systém zemědělství a výživy*. Problémy tvorby ASŘ odvětví – základní pojetí, dynamika a stabilita, dynamika fungování, kádrové a psychologické otázky. Průběh a postup řešení, struktura úkolu, hlavní dosažené výsledky (přehled). Návrh na dílčí zaměření výzkumu v 6. i 7. pětiletce, návrh na finanční zabezpečení.

Hirš, J.: *Metodické a organizační principy tvorby ASŘ zemědělství a výživy (Syntetická zpráva dílčího úkolu)*. Přehled postupu řešených úkolů, hlavní cíle a struktura, základní problémy metodologie, otázky tvorby metodiky, plánování a kontroly prací na projektování a zavádění ASŘ, vytváření a aktualizace koncepce, modelový přístup k tvorbě a fungování ASŘ. Přehled a stručná charakteristika výsledků z oblasti analýzy stavu ASŘ, integrace ASŘ a modelování přístupu, systémové analýzy, zdokonalování normativní základny a další. Návrh výhledového zaměření úkolu (zprůhlednění záměru).

Ulčáková, M.: *Metodologie a koncepce tvorby ASŘ*. Zpráva uvádí v první části podmínky ovlivňující ekonomickou efek-

tivnost budování ASŘ zemědělství a výživy, dále efekty, kterých může být dosahováno, a některé možnosti kvantifikace efektů dosahovaných zaváděním ASŘ. V druhé části jsou uvedeny možnosti využívání typových projektových řešení. Jako předpoklad je uváděna inventarizace údajů, pro kterou je navrhováno použití výpočetní techniky a rešeršní dokumentační systém ARDIS – EC/ /DOS. Ve třetí části je hodnocena využitelnost provedeného průzkumu o stavu ASŘ v ZPoK a uváděny dva postupy k budování informačního systému o průběhu budování ASŘ v ZPoK.

Kavka, M.: *Systémová analýza objektu a rozvoj specifických metod systémové analýzy*. Zpráva obsahuje výsledek průzkumu současného systému řízení jednak v oboru výzkumu a vědeckotechnického rozvoje FMZVŽ, jednak v průřezu prakticky všech organizačních útvarů FMZVŽ. Popis vymezených komplexů řídicích prací a s nimi souvisejících informací je proveden pomocí vybraných charakteristických znaků ve strojově zpracovatelné formě. Výsledky práce umožní provést systémovou analytickou deskripci současného systému řízení a návazné analyticko-syntetické práce.

Princ, J.: *Jednotné zásady programového a technického zabezpečení*. Závěrečná zpráva řeší tři okruhy problémů: 1. Programové zabezpečení umožňující řešení rozsáhlých úloh lineárního programování na počítači M 32 o rozměru 1000 × 1000. Programové zabezpečení bilancování krmiv v konkrétních druzích. 2. Založení speciálních databází a programové vybavení umožňující jejich operativní využívání. 3. Racionalizaci systému modelů pro optimalizaci výpočtu plánu zemědělské produkce.

Dědečková, H.: *Integrace ASŘ se zaměřením na informační a normativní základnu*. Zpráva uvádí výklad tzv. širšího (komplexního) pojetí integrace ASŘ a integrujících vztahů včetně obecných příkladů, za použití různých způsobů dekompozice systému. Uvedení pojetí integrace ASŘ plně uvažuje cílovou orientovanost řídicího systému. Dále zpráva uvádí metodický postup a výsledky analýzy současné úrovně automatizovaných součástí toků sociálně ekonomických informací v zemědělství. Analýza zkoumala jejich integrovanost a dále možnost využití při tvorbě normativní základny pro plánování v zemědělství.

Fejfar, J.: *Základní projekt zdokonalení řízení rozvoje vědy a techniky*. V první části řešení je ověřena možnost automatizovaného zpracování Jednotného plánu RVT na výpočetní technice 3. generace v odvětví zemědělství a výživy na kráceném souboru údajů. Ve druhé části řešení jsou vypracovány podklady pro rozpracování základního projektu automatizovaného zpracování Jednotného plánu RVT na výpočetní technice 3. generace v odvětví zemědělství a výživy na rozšířeném souboru údajů ve smyslu návrhu profilu plánu RVT.

Sklenář, L.: *Zhodnocení současné úrovně normativů v zemědělství a metodické přístupy k jejich tvorbě*. Zpráva obsahuje zhodnocení stavu normativů a úrovně normativní činnosti v zemědělství, zkušenosti s tvorbou normativů v zahraničí, postavení normativů v informačním systému, postup tvorby normativů a zabezpečení normativní činnosti podle jednotlivých fází řešení a metodické přístupy k tvorbě normativů pro plánování a jejich diferenciaci z hlediska výrobních podmínek, úrovně řízení, druhů plánu a hlavních faktorů, ovlivňujících příslušné normativní hodnoty. Poskytuje výchozí základnu pro organizační uspořádání normativní činnosti a pro vytváření normativní základny pro plánování v odvětví zemědělství a výživy.

Kundrát, J.: *Subsystem plánování v centrální sféře zemědělství a výživy*. Syntetická zpráva obsahuje výsledky řešení dílčího úkolu „Subsystem plánování v centrální sféře“ za léta 1976–1977. Vedle konkrétních výsledků dosažených v oblasti plánování a rozborové činnosti zemědělství a potravinářského průmyslu je ve zprávě uveden koncept záměr budování automatizovaného systému plánovaných výpočtů a základní princip postupu řešení dílčího úkolu. Samostatnou část tvoří soustava pojmů, které jsou v rámci řešení úkolu definovány. V závěru zprávy je charakterizována databáze pro plánování zemědělské výroby.

Krajiček, J., Kundrát, J., Matějovský K.: *Tvorba univerzálního automatizovaného systému modelů pro optimalizaci výpočtu plánu zemědělské produkce*. Závěrečná zpráva obsahuje charakteristiku univerzálního automatizovaného systému modelů pro optimalizaci výpočtu plánu zemědělské produkce. Tento systém je určen pro tvorbu plánu zemědělské výroby na všech úrovních řízení. Zpráva současně obsahuje popis databáze pro plánování zemědělské výroby v nadpodnikové sféře. Tato databáze má přispět k prohlubování automatizace používání automatizovaného systému modelů v praxi a současně umožnit uplatňování poznatků výzkumu a praxe v plánování. Součástí zprávy je i návrh na zavedení jednotné klasifikace a označování automatizovaných systémů modelů pro plánování a rozborovou činnost.

Kundrát, J., Krajiček, J., Rohn, J.: *Systémy modelů pro bilancování krmiv*. Závěrečná zpráva obsahuje analýzu, formulaci problematiky bilancování krmiv, definici systému bilancování krmiv a návrhy dvou systémů modelů pro plánování a bilancování krmiv. První systém je založen na platné metodice bilancování krmiv a druhý na principech koncepce výživy hospodářských zvířat do roku 1990. Oba dva systémy jsou určeny pro praktické uplatnění v plánovací praxi. Zpráva současně obsahuje návrhy na zdokonalení informační a normativní základny v oblasti bilancování krmiv.

Januš, M. a kol.: *Kontrola plnění plánu zemědělství na úrovni centra*. Zpráva se zabývá vypracováním plně automatizovaného projektu pro sestavení tabulkového souboru v oblasti kontroly plnění plánu výkonů, nákladů, zisku a rozdělení hospodářského výsledku. Pojednává o způsobu řešení této problematiky a de-

tailně se dotýká otázek vztahujících se k některým metodickým problémům, zejména ve vztahu k tabulkové části ekonomicko-finanční analýzy. Dotýká se i otázek spojených s tou částí informační základny zemědělství, která bude zabezpečovat nezbytné vstupní údaje pro funkci navrženého objektu. Středem pozornosti jsou dále otázky spojené s automatizací a programovým vybavením projektu.

Foltýn, I., Hynar, L.: *Obecné principy a programová realizace automatizace systémů modelů*. Práce obsahuje popis a výsledky řešení v oblasti tvorby programového zabezpečení automatizovaných systémů modelů (ASM) z hlediska metodologického i realizačního. Zpráva je rozdělena do 6 kapitol a má 2 přílohy. Kapitola 1 obsahuje charakteristiku vývoje ASM, kde dochází v současné době k vzniku rozsáhlých a členěných systémů, které vyvolaly potřebu racionalizace tvorby programového zabezpečení ASM, a dále některé základní pojmy. Kapitola 2 obsahuje popis racionálních principů tvorby programového zabezpečení ASM, a to princip modularity a princip řídicích parametrů a jejich aplikace a dále zásady tvorby obecného sestavovacího a tiskového modulu. Kapitola 3 obsahuje úplné otázky tvorby sestavovacích a tiskových modulů na příkladu malého hypotetického ASM. Ukázky obsahují výběr elementárních operací, popis řídicích parametrů, výstup z počítače a programy modulů popsané v jazyce blízkém jazyku ALGOL. Kapitola 4 obsahuje souhrnou charakteristiku obecného programového vybavení ASM. Kapitola 5 je věnována programovému zabezpečení rozsáhlých ASM, kde počet automatizačních operací roste do tisíců i desetitisíců. Kapitola 6 obsahuje stručný popis a ukázky použití problémově orientovaného jazyka PROJEKT pro zápis projektů ASM. V příloze I je ilustrován vývoj programového zabezpečení ASM ve VÚEZVŽ Praha v letech 1970–1977 na pěti konkrétních systé-

mech modelů, které byly ve VÚEZVŽ vytvořeny. V příloze II je uvedena ukázka jednoduchého, avšak reálného ASM spolu s projektem a programovým zabezpečením v autokódu MAT 532 na počítači MINSK 32.

Foltýn, I.: *Řešení rozsáhlých úloh lineárního programování*. Zpráva obsahuje popis řešení rozsáhlých úloh lineárního programování (RÚLP), tj. úloh s velkým počtem proměnných a omezujících podmínek a malým počtem nenulových prvků matice omezujících podmínek, pomocí primární simplexové metody s využitím multiplikativního tvaru inverzní matice (tvar PFI) a s reinverzí ve tvaru LU – rozkladu. V 1. kapitole se popisují typy problémů v oblasti zemědělství a potravinářského průmyslu vedoucí na RÚLP s řádově 1000 proměnnými a omezujícími podmínkami s méně než 2 % nenulových prvků. V 2. kapitole se popisuje modifikace primární simplexové metody pro RÚLP s využitím PFI a otázky zaplňování řídkého vektoru při násobení řetězcem elementárních matic při přímém a zpětném chodu. V 3. kapitole se stručně popisují nejznámější metody pro výpočet reinverze (PFI, EFI, LUD) a podrobně se popisuje jedna modifikace metody LUD s kombinovaným výběrem klíčového prvku, která je výhodná jak z hlediska řídkosti LU-rozkladu, tak z hlediska numerické stability. 4. kapitola se zabývá různými výběry klíčového sloupce a klíčového řádku. Autor navrhuje nový způsob výběru klíčového sloupce z hlediska uchovávání řídkosti pro řetězec elementárních matic. V příloze I jsou uvedeny podrobné ilustrativní příklady. V příloze II jsou obsaženy programy v jazyce ALGOL 60 i s podrobnými komentáři pro řešení RÚLP primární simplexovou metodou s využitím PFI a LUD. Příloha III obsahuje simulaci činnosti programů v jazyce ALGOL 60 z přílohy II na přehledech z přílohy I.

Z oblasti výzkumu lidského činitele

Jiříčka, M.: *Problémy vztahu a vazeb plánu sociálního rozvoje na plánovací soustavu ZPoK*. Formuluje se prvý, spíše orientační návrh vymezení pozice a obsahu plánování sociálního rozvoje v zemědělství. Využívá se získaných poznatků ze sestavování komplexních programů péče o pracující a experimentálně ověřovaných plánů sociálního rozvoje ve vybraných organizacích. Je

provedena analýza dosavadního pětiletého a ročního plánu společensko-sociálního rozvoje a současné charakterizovány jejich vzájemné vazby a vztahy včetně vazeb na metodiku komplexních programů a plánů sociálního rozvoje. Ve dvou variantách jsou formulovány návrhy na začlenění plánování sociálního rozvoje do komplexního sociálně ekonomického plánu na úrovni podniku. Jsou

definovány a vymezeny první normativy pro plánování sociálního rozvoje.

Šíma, J.: *Vliv koncentrace a specializace zemědělské výroby a vědeckotechnického rozvoje na pracovní a životní podmínky pracovníků v zemědělství*. Jedním z hlavních faktorů nové etapy rozvoje socialistické zemědělské velkovýroby je vědeckotechnický rozvoj. Ovlivňuje rozvoj výrobní a materiálně technické základny, působí na sblížování dvou forem vlastnictví v zemědělství, na kvalifikaci a reprodukci pracovních sil a na vyrovnávání pracovních a životních podmínek mezi zemědělstvím a průmyslem a mezi venkovem a městem. Vyhodnocení výzkumu bylo zaměřeno především na změny pracovních a životních podmínek v období posledních 3–5 let, přičemž kromě pracovníků činných v zemědělství byli do výzkumu zahrnuti jako srovnávací skupina i pracovníci ostatních výrobních sfér. Ve srovnání s rozdílnou kvalitou faktorů pracovních podmínek v zemědělství, zejména časových režimů práce, bezpečnosti a ochranou zdraví, závodním stravováním a podnikovou osobní dopravou bylo možné ve výsledcích výzkumu pozorovat v základních faktorech životních podmínek, tj. bydlení, vybavenosti obcí a životním prostředím, vysokou vyrovnanost v hodnocení mezi pracovníky v zemědělství a pracovníky jiných odvětví, bydlicími na vesnici.

Špírk, L.: *Horizontální kooperace a integrace v zemědělství v souvislosti s vývojem organizačních a řídicích struktur*. Dílčí závěrečná zpráva rozebírá důležité ekonomické problémy společných zemědělských podniků a analyzuje vzájemné vztahy mezi SZP a jejich členskými organizacemi. Dále se zabývá ekonomikou, organizací a řízením kooperačních sdružení bez právní subjektivity a jejich významem pro členskou organizaci a zvláště pak rozbořem existujících komplexních sdružení v kooperačním obvodu. Význam této problematiky je zesílen podrobnou monografií oblastních zemědělských kooperací na okrese Ústí n. O. Zkušenosti z komplexních kooperací zejména ukazují, že pro jejich úspěšný rozvoj je nutno vytvořit předpoklady politické, organizační, právní a ekonomické. Jiříčka, M. a kol.: *Změny v charakteru práce a v postavení člověka v podnicích ZPoK v různém stupni kooperačních vazeb*. Na základě analýz změn v pracovním životě zemědělských pracovníků v důsledku mezipodnikové kooperace a integrace podniků ZPoK jsou ukázány změny v sociálně pracovním postavení a v cha-

rakteru vykonávané práce. Změny v sociálně pracovním postavení a v charakteru vykonávané práce jsou vyhodnocovány zvláště podle příslušnosti zemědělských pracovníků k různým typům podniků podle uplatněného obsahu a formy kooperačních vazeb a zvláště k různým sociálním skupinám z hlediska sociálně pracovních rolí a demografických znaků. Je provedeno srovnání s výsledky výzkumu uskutečněného v zemědělských podnicích s jinými stupni kooperačních vazeb. Jsou ukázány hlavní tendence ve spojování různých obsahů a forem mezipodnikových kooperačních vazeb s určitými druhy a rozsahem změn u jednotlivých sociálně pracovních skupin zemědělských pracovníků.

Špírk, L.: *Shodné a rozdílné rysy dělnické třídy a družstevního rolnictva v současném období*. Dílčí závěrečná zpráva přináší teoretický nástin charakteru rozdílnosti mezi třídami za socialismu a zákonitostí procesu sblížování těchto tříd. Hlavní pozornost pak věnuje analýze trvajících sociálně třídních rozdílů mezi oběma třídami z hlediska třídně sociálního původu jejich příslušníků, z hlediska jejich vlastního hospodářského postavení před vstupem do dnešního zaměstnání, dále z hlediska homogenosti manželství obou tříd a z hlediska generační stability příslušníků obou tříd. V nemenší míře se zpráva zabývá zmenšujícími se rozdíly v oblasti základních demografických charakteristik a značná pozornost je věnována rozdílu v odměňování a některým stránkám životního stylu obou tříd.

Krůček, Z. a kol.: *Sociální postavení žen pracujících v zemědělství*. Ve zprávě je analyzován vývoj věkové, profesní a kvalifikační struktury žen pracujících v zemědělství. Charakterizuje se povolený proces maskulinizace trvale činných pracovníků v zemědělství, ale zároveň je poukázáno na výroby, kde seskupení žen je ještě značné a kde ženy budou i nadále nacházet široké uplatnění, což do jisté míry souvisí i s analyzovanou kvalifikací žen. Jsou rozebírány jednotlivé okruhy pracovních podmínek a na základě analýz navrhovány možné způsoby řešení negativních prvků v práci žen. Významnou roli má i rozbor mimo pracovních podmínek, z nichž některé mají často i širší dosah než vlastní pracovní podmínky. Na základě rozboru jsou formulovány závěry a doporučení pro zlepšení péče o ženy pracující v zemědělství, které jsou zaměřeny především na obsahovou náplň komplexních programů péče o pracovníky a plánů sociálního rozvoje.

V přílohové tabulkové části jsou statisticky doložena některá tvrzení a hypotézy textové části zprávy.

Krůček, Z. a kol.: *Sociální postavení zemědělské mládeže*. Na základě dosavadního vývoje věkové, kvalifikační a profesní struktury mládeže pracující v zemědělství je provedeno empiricko-analytické srovnání se zpracovanými prognózami vývoje pracovních sil v zemědělství. Jsou rozebírány otázky kvalifikace mladých pracovníků v zemědělství, jejich profesní zařazení a uplatnění v současném období, ale především

v dalším výhledu v souvislosti s faktory uplatnění vědeckotechnického rozvoje v zemědělství. Jsou řešeny otázky pracovních i mimopracovních podmínek mládeže pracující v zemědělství s mládeží bydlící na venkově, ale pracující v ostatních odvětvích národního hospodářství. Jsou stanoveny hlavní charakteristiky a rozdíly pracovních podmínek mezi zemědělstvím a průmyslem, jak je hodnotí mladá generace. Je stanovena váha jednotlivých rovin sociální diferenciace na vnitřní diferenciaci zemědělské mládeže jako specifické biosociální skupiny.

Ing. Milena Hajná, Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy, Praha

PŘEMĚNY PRACOVNÍCH A ŽIVOTNÍCH PODMÍNEK PRACOVNÍKŮ V SOCIALISTICKÉ ZEMĚDĚLSKÉ VELKOVÝROBĚ

Lamser Z., Šůra J.: *Člověk v socialistickém zemědělství*. Praha, Svoboda 1978, 262 stran

Všestranný rozvoj člověka, stále dokonalejší uspokojování jeho hmotných a duchovních potřeb je hlavním smyslem a cílem vývoje v současné etapě budování rozvinuté socialistické společnosti. Kvalitativně vyšší charakter ekonomického a sociálního rozvoje v období vědeckotechnické revoluce se odráží nejen ve sféře práce, ale i v oblasti životní úrovně a ve změnách ve způsobu života. Jestliže se v období posledních třiceti let kvalitativně změnila naše společnost ve všech oblastech, pak to zejména platí o našem zemědělství a naší vesnici. Ekonomickým základem těchto změn, spolu s rozvojem výrobních sil, byla revoluční přeměna výrobních vztahů, odstranění soukromého vlastnictví výrobních prostředků a vytvoření socialistického, státního a družstevního vlastnictví v zemědělství.

V průběhu let budování moderní socialistické zemědělské velkovýroby se sociálně ekonomické postavení pracovníků tohoto odvětví v naší společnosti upevnilo a značně sblížilo s postavením ostatních členů naší společnosti. Zemědělec již dnes není ekonomicky a sociálně pozadu za městským obyvatelstvem jako rolník v minulosti, ale stal se plně rovnocenným členem socialistické společnosti svým podílem na společenské výrobě i svým podílem na rozdělování výsledků této výroby.

Ve svých konečných důsledcích tyto přeměny představují významnou součást překonávání — v socialistické společnosti neantagonistického — rozporu mezi průmyslem a zemědělstvím a mezi městem a vesnicí. Těmto i dalším problémům je věnována uvedená publikace, v níž je obsažena řada cenných teoretických postřehů. Jak z hlediska celkové problematiky změn a vyrovnávání sociálně ekonomického postavení pracovníků v zemědělství, tak z hlediska v řadě případů interdisciplinárně zpracovaného rozboru konkrétních projevů vědecko-

technického rozvoje v práci i životě zemědělců je tato publikace podnětná pro zemědělské ekonomy.

Publikace je rozdělena do pěti hlavních kapitol.

Obsahem první kapitoly jsou úvahy o sociálně ekonomickém postavení pracovníků v zemědělství a jeho přeměnách, o jeho postupném vyrovnávání v socialistické společnosti v širším kontextu: průmysl — zemědělství, město — venkov.

V druhé kapitole se autoři věnují dosavadnímu i předpokládanému průběhu reprodukce pracovních sil v čs. zemědělství, vlivu měnicího se charakteru zemědělské práce na pracovní profil zemědělců, důsledkům zprůmyslňování zemědělské práce a změnám v profesní a kvalifikační struktuře pracovníků v zemědělství.

Třetí kapitola analyzuje proměny československé vesnice, růst její sociální smíšenosti, důsledky vysoké mobility venkovského obyvatelstva za prací či jinými cíli a základní funkce venkovských sídel.

Obsahem čtvrté, nejobsáhlejší kapitoly je vývoj životní úrovně pracovníků v čs. zemědělství. Životní úroveň, jako mnohostranný společenský jev, je tu vymezena deseti okruhy, jež v podstatě zahrnují komplex spotřeby a služeb a komplex pracovních a životních podmínek, včetně syntetického pohledu na životní úroveň a životní způsob pracovníků v zemědělství.

Závěrečná, pátá kapitola podtrhuje cílevědomost a plánovitost celého procesu vyrovnávání (homogenizace) sociálně ekonomického postavení zemědělců v socialistické společnosti, který se zavazuje rozvíjenou komplexní péčí o pracující, směřující k sociálnímu plánování, které se má stát v příštím období organickou součástí zdokonalené soustavy plánování a řízení zemědělství.

Všechny kapitoly publikace před-

stavují vyrovnaný celek a dávají velice fundovaný celkový pohled na problematiku lidského činitele v čs. zemědělství. Lze zejména ocenit, že se tak děje v úzké návaznosti na základní obecné i specifické rysy vývoje našeho zemědělství.

V této souvislosti lze zdůraznit především tyto skutečnosti:

Na rozdíl od dělnické třídy, jejíž sociální rozvoj a upevňování vedoucí úlohy ve společnosti jsou spjaty s jejím početným růstem, byl proces formování družstevního rolnictva v uplynulých třiceti letech spojen s rozsáhlým odlivem pracovní síly ze zemědělství do průmyslu a dalších sektorů našeho národního hospodářství.

I když uplatňování vědeckotechnického rozvoje nebylo vždy v uplynulém období rovnoměrné ve všech odvětvích zemědělské výroby, přesto byly, za významné účasti celé společnosti, vytvořeny materiální předpoklady pro dynamickou přeměnu výrobní základny v zemědělství. Průměrná výměra dnešních JZD se zvýšila téměř na 2500 hektarů, přičemž řada družstev má výměru pět i více tisíc hektarů. To je zhruba desetkrát více než v prvních obdobích jejich hospodaření. Obdobný proces proběhl i v sektoru státních statků.

Přeměny výrobní základny se však neuskutečňovaly jen zvětšováním velikosti zemědělských podniků, ale také rozvojem a prohlubováním různých forem výrobní kooperace, na nichž se dnes prakticky podílejí všechny zemědělské podniky. Do výrobní základny zemědělství velmi významně zasáhly i společné zemědělské podniky, vybavené nejmodernější technikou, kde pracují vysoce kvalifikované pracovní kolektivy.

V sociální struktuře pak v roce 1975 poprvé překročil státní socialistický sektor jednu čtvrtinu a družstevní sektor dvě třetiny podílu trvale činných pracovníků v našem zemědělství.

Všechny tyto a další přeměny vytvořily podmínky pro prohloubené procesy dělby práce, pro specializaci a kvalifikaci pracovní síly v zemědělství, pro nové pracovní a profesní možnosti v tomto odvětví. Tím se i zcela změnilo postavení člověka v dnešní koncentrované a specializované výrobě. Dnešní zemědělec se stává specializovaným pracovníkem, dělníkem, technikem, administrativním či řídícím pracovníkem. Dosažené výsledky nelze srovnávat ani s naší rolnickou minulostí, ani se sociálně ekonomickým postavením drobných a středních rolníků v kapitalistických státech.

V uplynulých letech došlo také ke generační výměně pracovníků v zemědělství. Zatímco průměrný věk zemědělců do roku 1965 stále stoupal a dosáhl maxima více než 46 roků (tehdy byli aktivní zemědělci zhruba o 10 let průměrně starší než pracovníci v průmyslu), dochází od druhé poloviny šedesátých let, tj. od doby, kdy došlo k rozsáhlým opatřením v rámci realizace politiky vyrovnávání sociálně ekonomického postavení pracovníků v zemědělství v naší společnosti, k příznivějšímu vývoji. Věk v socialistickém sektoru zemědělství se soustavně snižuje a dosáhl po roce 1975 průměrné hodnoty 43 let.

Proces specializace a kvalifikace, spjatý s nástupem nových generací, se odráží v dnešní profesní a kvalifikační struktuře. Je to úsek, kde se vliv vědeckotechnického rozvoje projevuje nejzřetelněji. Také nová družstevní inteligence se formuje z řad mladých pracovníků, jejichž životní dráha a sociální postavení jsou od počátku utvářeny v rámci socialistického družstevního vlastnictví se všemi jeho ekonomickými a sociálními souvislostmi.

Publikace přesvědčivě dokládá, jak významně se v uplynulém období změnilo sociálně ekonomické postavení pracovníků v zemědělství, především družstevních rolníků. Tento proces probíhal v souladu s celospolečenskými normami, kde i v právní oblasti dochází k přijetí nového zákona o zemědělském družstevnictví a k ujednacení zásad sociálního zabezpečení.

Růst ekonomické vyspělosti zemědělství jako významného odvětví materiální výroby se odrazil v životní úrovni zemědělců, která, vyjádřená úrovní pracovních příjmů a úrovní hmotné spotřeby, se v podstatě již neliší od průměrné životní úrovně nezemědělského obyvatelstva. V posledních letech jsou to naopak domácnosti družstevních rolníků, které vydávají ze svého rozpočtu relativně i absolutně nejvíce na nákup průmyslového zboží a u nichž je míra úspor na člena domácnosti ve srovnání s ostatními statisticky sledovanými skupinami téměř dvojnásobná.

Do způsobu života pracovníků v zemědělství se postupně prosazují nové, „průmyslové“ formy organizace pracovní doby i využívání volného času. Zhruba 60 % JZD má v současné době alespoň částečně zaveden systém týdenního uceleného dvoudenního volna, dovolené se stávají samozřejmostí a řada zemědělských podniků, včetně družstev, buduje pro své pracovníky rekreační zařízení tak jako průmyslové podniky.

K viditelnému zlepšení došlo i v ostatních oblastech životní úrovně pracovníků v zemědělství — v pracovních podmínkách, v úrovni bydlení, ve vybavení venkovských obcí a v celém životním prostředí vesnice.

Skutečnosti o změnách sociálně ekonomického postavení pracovníků v zemědělství a jeho vyrovnávání v socialistické společnosti vycházejí v publikaci jak z teoretických úvah a závěrů, tak především z bohatého faktografického a statistického materiálu. Autoři, mimo jiné, tvůrčím způsobem využili výsledky výzkumů řady vědeckých pracovišť, Výzkumného ústavu ekonomiky zemědělství a výživy v Praze a v Bratislavě, ekonomického pracoviště Ústavu pro vědeckou soustavu hospodaření, bývalého Střediska prognóz FMZVŽ a dalších. Hloubka úvah a závěrů pak naznačuje, že některé podklady pro tuto publikaci vznikaly dlouhodobě při výzkumné práci autorů.

V širokém záběru vzájemně spjatých ekonomických a sociálních faktorů se nemohli autoři pochopitelně ubránit některým opakováním na různých místech publikace, např. některým úvahám o projevech industrializace zemědělství, zprůměrnování práce v zemědělství, o vývoji pracovních a životních podmínek atd.

V publikaci také, jak autoři sami uvádějí, nebylo možné v plné hloubce postihnout všechny jevy. Spadají sem např. rozmanité nadstavbové otázky, které dnes tvoří důležitou součást socialistického způsobu života na vesnici, jako je účast zemědělců na veřejném životě apod. Nemohly být též zřejmě blíže pos-

tiženy některé národní a regionální zvláštnosti, které mohou v místních podmínkách v nemalé míře sociálně ekonomické postavení zemědělců modifikovat.

Autoři se také s ohledem na daný rozsah publikace zřekli jistě velmi zajímavého mezinárodního srovnání, v němž naše zemědělství z hlediska zpracované problematiky zaujímá nejpřednější místo. Lze rovněž připomenout, že od doby odevzdání rukopisu do tisku byly publikovány již novější údaje, např. o vývoji pracovních sil v čs. zemědělství, o výsledcích komplexní péče o pracující, byly zpracovány výsledky dalších empirických výzkumů o sociálně ekonomické problematice zemědělství a venkova atd., jejichž využití již nebylo v časových možnostech autorů.

K celkovému zhodnocení uvedené publikace lze na závěr říci, že svojí kvalitou a promyšleností se značně odlišuje od průměru publikací na našem trhu. Autorům se zdařil celkový pohled na člověka pracujícího v čs. zemědělství v širokém kontextu nejdůležitějších ekonomických a sociálních souvislostí. I když se publikace zaměřila především na současnost, především na přeměny sociálně ekonomického postavení pracovníků v zemědělství v sedmdesátých letech, zachycuje rovněž všechny základní úspěchy, kterých bylo v této oblasti v ČSSR dosaženo za posledních třicet let, bez nichž by hlubší pochopení přítomnosti a jejich problémů nebylo úplné.

Publikace zaplňuje velmi dlouho trvající mezeru na našem odborném knižním trhu a lze litovat, že nakladatelství Svoboda mohlo vydat tuto práci jen v omezeném nákladu 2000 výtisků.

Dr. ing. Jiří Šíma, CSc., Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy, Praha

MONOGRAFIE O VÝVOJI A SOUČASNÉM STAVU ZEMĚDĚLSKÉHO A LESNICKÉHO VZDĚLÁNÍ NA SLOVENSKU

Úvod do dejin poľnohospodárskeho a lesníckeho školstva na Slovensku. Bratislava 1977, 600 strán.

Zasloužilý slovenský zemědělský pedagog Lúdvít Hamaš, ředitel krajského pedagogického ústavu v Bratislavě, jehož životní práce je spjata s rozvojem zemědělského školství a výuky na Slovensku, vydal v minulém roce obsáhlou monografii o vzniku a současném rozvoji zemědělského a lesnického školství. Cílem jeho práce bylo osvětlit na pozadí dějinného vývoje současný stav a perspektivy zemědělského a lesnického vzdělání, které zajišťuje socialistická školská soustava.

Práce má metodickou vývojovou osnovu, je rozdělena do sedmi kapitol. V první se pojednává o počátcích zemědělského vzdělání, jež začíná ve feudální Evropě patrimoniální literaturou (hospodářskými instrukcemi a učebnicemi) od 16. století. Obsahovala návody a poučení k řízení velkostatků hospodářskými úředníky. Utlačенému poddanému lidu se vzdělání odpíralo, jeho úkolem bylo „robotovat na rozsáhlých panských domínech, nikoliv do škol chodit“, jak se výslovně v hospodářských instrukcích přikazovalo. Na Slovensku byla tato literatura zastoupena pozoruhodnými učebnicemi autorů: Szent Ivany, Ján Lyczey, Ján Lippay a jiných. Zemědělské vědy se rozvíjejí na Slovensku od 2. poloviny 18. století pod vlivem přírodních věd, pěstovaných na lékařské fakultě Trnavské univerzity a Báňské akademii v Báňské Štiavnici.

Nová objevná data přináší práce o zřízení kamerální školy v Senci (Collegium scientiarum politico-oeconomico-camerarium), uvedené v život roku 1763 patentem Marie Terezie. Měla tříleté studium a zemědělství se věnovala zvláštní pozornost; vyučovalo se v tehdejší době zesílené germanizace v německém jazyku. Autor popisuje také systém výuky, jež měla být založena na zemědělském pokusnictví, a doporučené učebnice, zvláště z oboru účetnictví, které vydali Klausberg, La Port, Königsacker. Učiliště zaniklo v roce 1796 po velkém požáru obce a školy.

O tři roky později založil zemědělskou školu pro rolníky průkopník nových výrobních metod v zemědělství, Slovák Samuel Tešedík v Sarvaši. Trvala do roku 1808.

Za těžkých sociálních a politických

poměrů feudalismu se nepodařilo ani na Slovensku, ani v českých zemích založit zemědělské školství s výukou v národním jazyku. Teprve v roce 1871 založil pckorokový zemědělský průkopník Daniel Lichard slovenskou tříletou zemědělskou školu v Liptovském Hrádku, která však byla brzy poněmčena a později se zde vyučovalo maďarsky.

V první polovině 19. století byla pro výchovu hospodářských úředníků založena ve Starých Hradech zemědělská škola, později přeměněná na akademii, na níž studovali četní slovenští i čeští posluchači. Vyučování bylo německé; od roku 1867, kdy změnou hranic škola s územím Starých Hradů připadla Uhersku, vyučovalo se maďarsky.

Maďarský hospodářský ústav v Košicích byl založen roku 1875 a o čtyři roky později tu vznikla i meliorační škola.

Slovenských škol po zániku Lichardovy školy nebylo, mnozí Slováci proto studovali, zvláště počátkem 20. století, na českých zemědělských školách. Pokusy o založení slovenské zemědělské školy v Oravském Podzámku přerušila 1. světová válka.

Až do roku 1918 bylo na Slovensku jen 9 zemědělských škol maďarských, které sloužily výhradně odborné přípravě hospodářských úředníků. O výchovu slovenské rolnické mládeže nebylo postaráno vůbec. V roce 1930 bylo na Slovensku již 30 zemědělských škol, z toho dvě vyšší zemědělské školy. Byly nově založeny také tři lesnické školy.

Práce osvětluje tíživé podmínky života slovenského rolníka v době zemědělských kapitalistických krizí, zvláště po roce 1930, kdy chudoba rolnictva byla hlavní překážkou šíření odborného vzdělání.

Přes četné nedostatky — zjišťuje autor — bylo zemědělské školství za předmnichovské republiky přínosem pro odborné vzdělání slovenského lidu a znamenalo kvalitativní skok od staré feudální maďarské školy k buržoazně demokratické škole.

Složité poměry vznikly v letech 1939 — 1945, kdy na Slovensku zůstalo jen 24 zemědělských škol. Pokrokoví slovenští a čeští učitelé usilovali o záchranu zemědělských škol a výuky v pokrokovém směru, v boji proti luďácké ideologii.

Tzv. Slovenskému štátu se nepodařilo získat rolníky pro fašistické cíle, to ukázalo samo slovenské národní povstání. Jisté je, že stát měl nejmenší vliv ze všech škol právě na zemědělských školách (str. 149).

Jádrem práce jsou kapitoly, analyzující vývoj zemědělského školství na Slovensku v osvobozené vlasti po roce 1945 až do současné doby. Podrobně se v nich uvádějí hlavní směry vývoje a cíle odborné výuky v socialistickém zemědělství, školský systém, počty škol podle typů a specializačního zaměření, důležitá usnesení strany a vlády o výchově posluchačů a pracovníků v socialistickém zemědělství velkovýrobních forem.

Kladně je třeba hodnotit postup zpracování. Autor se poprvé v slovenské zemědělsko-ekonomické literatuře podjal úkolu podat vyčerpávající přehled vývoje počtu škol všech typů a dalších forem vzdělání, osvětlit směry a cíle výuky rozбором učebních osnov podle výrobní specializace a typů škol.

Velký důraz klade na vypracování učebnic z hlediska pedagogického i z hlediska cílového profilu absolventů. Zpracoval statistické přehledy o počtu škol, posluchačů, učitelů a jejich kvalifikaci i podle krajů a okresů. Podává podrobný výklad o odůvodnění nutných změn v osnovách výuky a vzdělání posluchačů, zejména v etapě specializace, koncentrace a kooperace zemědělské velkovýroby.

Osvětluje systém školení dospělých pracovníků v zemědělství, směry zvyšování kvalifikace v oblasti závodních a družstevních škol práce, škol pokrokových zkušeností, různých forem odborné přípravy pracovníků, dálkového a postgraduálního studia, cyklické politicko-odborné přípravy pracovníků.

Sleduje vývoj vysokoškolského vzdělání zemědělského a lesnického na Slovensku teprve od roku 1946, kdy byla založena Vysoká škola zemědělská v Košicích, později v Nitře, a dále Vysoká škola lesnická a dřevařská ve Zvolenu a Vysoká škola veterinární v Košicích,

a tím byla dokončena celistvost a jednota celého systému výuky v zemědělství a lesnictví na Slovensku.

Kromě vysokých škol bylo již v školním roce 1962/63 55 středních zemědělských technických škol různé specializace, 37 mistrovských škol a 109 odborných učilišť.

První lesnická škola byla založena v roce 1796 v Liptovském Hrádku — první v Uhersku, jedna z nejstarších v Evropě. Trvala 19 let, byla obnovena až v roce 1886 a po roce 1919 bylo vyučování již ve slovenském jazyku. Téhož roku byla založena vyšší lesnická škola v Báňské Štiavnici.

Autor nezapomíná ani na potravinářskou výuku, která mohla být rozvíjena až po roce 1945. Vystihuje úkoly těchto škol, poslání absolventů střední průmyslové školy potravinářské v Nitře v provozu a řízení koncentrovaného socialistického potravinářského průmyslu.

V poslední kapitole je podána prognóza vývoje zemědělského vzdělání na Slovensku, růstu kvalifikovaných pracovníků v zemědělství, zabezpečení potřeb výuky i z hlediska hospodářského a finančního.

Práce obsahuje četné statistické údaje, obsáhlé poznámky k jednotlivým kapitolám a mnoho fotografií zemědělských škol a výukového procesu.

Je třeba ocenit zejména autorovo pojetí celé soustavy socialistického zemědělského a lesnického školství a vzdělání a organického spojení s potravinářským vzděláním. Vychází z ucelenosti této soustavy, v níž jsou a mají být proporcionálně zastoupeny všechny druhy škol a všechny formy a typy vzdělání a získávání kvalifikace pracovníků při stále náročnější výrobní technice a technologii v zemědělství. Autorovi se podařilo podat ve své práci syntetický obraz rozvoje zemědělských škol na Slovensku, k němuž sám mnoho přispěl v celé své životní činnosti pedagogické a organizační.

Prof. František Lom, DrSc.

JANEČEK J., Ústav pro vědeckou soustavu hospodaření, U Kněžské louky 1, 134 00 Praha 3

Zdokonalování organizace, řízení a ekonomiky zemědělských podniků

Zeměd. Ekon., 25, 1979, č. 1, s. 1–10. — 1 schéma, lit. 3

úroveň podniku, organizace, řízení, odvětvové řízení, aspekty aplikace

Autor se ve svém příspěvku zabývá problémem vlivu organizačních struktur na úroveň řízení. Zvláštní pozornost je věnována odvětvovému řízení v zemědělském podniku a problému přechodu k této formě řízení. Autor popisuje uplatňování odvětvového systému organizace a řízení v JZD Rudý prapor Ovčáry na okrese Kolín.

VÁŇA V., Ústav pro vědeckou soustavu hospodaření, Těšnov 65, 110 06 Praha 1

Ekonomická efektivnost vybraných staveb pro skot

Zeměd. Ekon., 25, 1979, č. 1, s. 11–22. — 6 tab.

živočišná výroba, velkokapacitní kravíny, výkrmný skotu, investice, práce živá, práce zhmotnělá, ekonomická efektivnost

Autor analyzuje ekonomickou efektivnost investic ve vybraných velkokapacitních provozech s chovem skotu, kvantifikuje náklady zhmotnělé práce, které bylo nutno vynaložit na úsporu časové jednotky práce živé (1 h) a uvádí soubor ukazatelů umožňujících komplexní posouzení efektivnosti jednotkového investičního vkladu do různých technologických systémů v chovu dojníc, ve výkrmu skotu a v odchovu telat.

Janeček J.: Zdokonalování organizace, řízení a ekonomiky zemědělských podniků	1
Váňa V.: Ekonomická efektivnost vybraných staveb pro skot	11
Adamec J.: Úhrada reprodukčních nákladů a jej hodnotenie z hľadiska intenzity poľnohospodárskej výroby	23
Martinek J., Poděbradský Z.: Ekonomika šlechtitelských chovů prasat	33

Z vědeckého života

Hajná M.: Úkoly vyřešené ve VÚEZVŽ v Praze v roce 1977	43
--	----

Recenze

Šíma J.: Přeměny pracovních a životních podmínek pracovníků v socialistické zemědělské velkovýrobě	51
Lom F.: Monografie o vývoji a současném stavu zemědělského a lesnického vzdělání na Slovensku	54

Příloha

Statistické přehledy o čs. a zahraničním zemědělství (30 let socialistického zemědělství — základní tendence vývoje)

СОДЕРЖАНИЕ

Янечек Я.: Улучшение организации, управления и экономики сельскохозяйственных предприятий	1
Ваня В.: Экономическая эффективность выбранных животноводческих помещений	11
Адамец Й.: Возмещение воспроизводственных расходов и его оценка с аспекта интенсивности сельскохозяйственного производства	23
Мартинек Й., Подебрадски З.: Экономика селекционных разведений свиней	33

Из научной жизни

Гайна М.: Задачи выполненные в НИИЭСХП в Праге в 1977 г.	43
--	----

Рецензии

Шима Й.: Перемена рабочих и жизненных условий работников социалистического сельскохозяйственного крупного производства	51
Лом Ф.: Монография о развитии и настоящее положение сельскохозяйственного и лесного образования в Словакии	54

Приложение

Статистический обзор о чехословацком и зарубежном сельском хозяйстве (30 лет социалистического сельского хозяйства — основные тенденции развития)

Janeček J.: Improving the Organization, Management and Economy of Agricultural Enterprises	1
Váňa V.: Economic Effectiveness of Some Constructions for Cattle . . .	11
Adamec J.: Defrayment of Reproduction Costs and its Assessment in view of the Intensity of Agricultural Production	23
Martinek J., Poděbradský Z.: The Economics of Elite Breeding Herds of Pigs	33

Science Life

Hajná M.: Tasks solved at the Economic Research Institute for Agriculture and Food in Prague in 1977	43
--	----

Reviews

Šíma J.: Changes in the Working and Living Conditions of Workers in Socialist Large-scale Agricultural Production	51
Lom F.: Monography on the Development and Current Condition of Agricultural and Forestry Education in Slovakia	54

Supplement

Statistical Surveys of Agriculture in Czechoslovakia and Abroad (30 Years of Socialist Agriculture — Basic Trends of Development)	
---	--

INHALTSVERZEICHNIS

Janeček J.: Vervollkommnung der Organisation, Leitung und Ökonomie landwirtschaftlicher Betriebe	1
Váňa V.: Ökonomische Effektivität ausgewählter Bauten für Rind . . .	11
Adamec J.: Rückzahlung der Produktionskosten und ihre Bewertung von der Hinsicht der Intensität landwirtschaftlicher Produktion	23
Martinek J., Poděbradský Z.: Ökonomie der züchterischen Schweineanlagen	33

Vom Wissenschaftsleben

Hajná M.: Die im Forschungsinstitut für Agrarökonomie und Ernährung in Prag in 1977 gelösten Aufgaben	43
---	----

Rezensionen

Šíma J.: Umwandlungen der Arbeits- und Lebensbedingungen der Werktätigen in der sozialistischen landwirtschaftlichen Großproduktion . .	51
Lom F.: Monographie über die Entwicklung und den gegenwärtigen Stand der land — und forstwirtschaftlichen Bildung in der Slowakei . . .	54

Beilage

Statistische Übersichten über die tschechosl. und ausländische Landwirtschaft (30 Jahre der sozialistischen Landwirtschaft — Grundtendenzen der Entwicklung)	
--	--

Rozšiřuje Poštovní novinová služba. Objednávky a předplatné přijímá PNS — ústřední expedice tisku, administrace odborného tisku, Jindřišská ulice 14, 110 00 Praha 1. Lze též objednat u každé pošty i poštovního doručovatele. Objednávky do zahraničí vyřizuje PNS — expedice tisku, oddělení vývozu tisku, Jindřišská ulice 14, 110 00 Praha 1. Vytiskl TISK, knižní výroba, n. p., Brno, závod 3, 737 36 Český Těšín.

STATISTICKÉ PŘEHLEDY

o československém a zahraničním zemědělství
PŘÍLOHA ČÍSLA 1 ČASOPISU ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA

ČÍSLO

1

30 LET SOCIALISTICKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ
– ZÁKLADNÍ TENDENCE VÝVOJE

1979

Základní tendence ve vývoji hrubé a tržní zemědělské produkce (ve stálých cenách roku 1967)

ČSSR

Rok	Hrubá zemědělská produkce			Tržní produkce celkem			Tržní produkce do státních fondů		
	celkem	v tom		celkem	v tom		celkem	v tom	
		rostlinná	živočišná		rostlinná	živočišná		rostlinná	živočišná
	rok 1948 = 100								
1948	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1950	118,1	103,9	137,0	142,2	112,2	172,5	145,2	118,4	171,0
1955	125,5	116,0	138,3	150,0	115,3	185,0	152,4	117,7	185,9
1960	136,3	120,2	158,0	181,8	133,2	231,0	191,6	137,3	244,0
1965	132,3	101,5	173,6	195,6	110,8	281,2	214,6	120,8	305,2
1970	167,5	132,5	214,6	274,5	195,4	354,3	265,0	147,4	378,5
1971	172,8	136,2	222,0	294,0	212,6	376,2	277,0	148,2	401,4
1972	179,5	141,1	231,1	313,4	227,8	399,7	300,0	169,0	426,6
1973	187,7	150,0	238,8	339,4	257,5	422,0	318,6	182,8	449,7
1974	192,1	152,3	245,6	354,7	270,1	440,0	332,2	186,9	472,5
1975	190,1	148,0	246,8	366,4	280,9	452,8	352,6	213,1	487,3
1976	185,5	138,7	248,5	366,9	280,3	454,4	353,9	212,2	490,8
1977	202,5	160,4	259,0	395,6	318,7	473,2	377,9	239,4	511,6

Základní tendence ve vývoji hrubé a tržní zemědělské produkce (ve stálých cenách roku 1967)

ČSR

II

Rok	Hrubá zemědělská produkce			Tržní produkce celkem			Tržní produkce do státních fondů		
	celkem	v tom		celkem	v tom		celkem	v tom	
		rostlinná	živočišná		rostlinná	živočišná		rostlinná	živočišná
	rok 1948 = 100								
1948	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1950	121,6	110,8	134,5	136,6	117,2	153,6	139,9	123,2	153,7
1955	123,7	117,7	130,9	134,2	107,4	157,6	137,8	111,3	159,8
1960	131,9	122,3	143,4	165,6	130,4	196,3	172,9	133,4	205,8
1965	130,3	103,9	162,0	179,5	108,7	241,3	193,6	116,9	257,5
1970	160,2	131,5	194,5	244,0	183,3	297,1	234,4	140,0	313,0
1971	161,9	130,3	199,9	256,3	193,9	310,9	240,0	136,0	326,7
1972	171,7	140,9	208,6	274,8	213,3	328,7	260,4	158,4	345,3
1973	179,9	147,6	218,5	295,5	233,8	349,4	276,7	167,2	368,0
1974	182,5	147,6	224,3	306,3	239,5	364,8	286,8	167,0	386,6
1975	180,6	143,3	225,3	317,5	252,9	374,0	303,7	192,9	396,0
1976	174,4	131,9	225,4	314,7	245,6	375,1	304,1	190,0	399,1
1977	193,2	159,3	233,9	341,1	287,9	387,7	323,7	217,0	412,5

Základní tendence ve vývoji hrubé a tržní zemědělské produkce (ve stálých cenách roku 1967)

SSR

Rok	Hrubá zemědělská produkce			Tržní produkce celkem			Tržní produkce do státních fondů		
	celkem	v tom		celkem	v tom		celkem	v tom	
		rostlinná	živočišná		rostlinná	živočišná		rostlinná	živočišná
	rok 1948 = 100								
1948	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1950	109,4	89,5	144,9	163,6	98,0	280,5	168,1	104,0	287,6
1955	130,0	112,5	161,4	211,2	137,6	342,2	215,8	137,1	362,2
1960	147,1	115,9	203,1	244,8	140,9	430,0	272,4	149,2	501,7
1965	137,0	96,4	209,7	258,0	116,7	509,8	305,7	132,7	627,6
1970	185,5	134,4	277,2	392,3	229,3	682,7	397,4	169,6	821,3
1971	199,6	148,5	291,0	439,7	265,2	750,7	437,3	185,0	906,9
1972	198,8	141,6	301,2	462,5	268,8	807,7	471,9	201,1	975,8
1973	207,7	155,0	302,0	509,3	324,4	838,9	499,8	230,0	1 002,2
1974	215,7	162,2	311,5	541,8	356,4	872,2	528,6	246,9	1 052,9
1975	213,6	157,7	313,5	555,9	360,0	905,1	564,6	274,4	1 104,8
1976	213,0	153,0	320,4	569,1	378,0	909,6	569,6	279,2	1 110,3
1977	225,2	162,7	337,2	606,3	405,6	964,0	612,8	307,2	1 181,5

Základní tendence ve vývoji produkce vybraných zemědělských výrobků (ve stálých cenách roku 1967)

ČSSR

Rok	Zrniny	Technické plodiny	Pícniny a krmné okopaniny	Brambory	Zelenina	Ovoce a vinné hrozny	Jatečný dobytek			Mléko	Vejce
							celkem	z toho			
								jatečný skot	jatečná prasata		
	rok 1948 = 100										
1948	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1950	98,9	117,6	94,0	134,4	80,7	100,9	180,5	150,1	213,5	126,7	146,9
1955	106,8	135,4	144,0	129,0	96,5	78,3	173,6	138,7	210,2	136,4	158,8
1960	119,5	175,7	136,7	83,9	94,2	119,7	211,8	177,0	255,3	148,3	193,0
1965	113,1	129,6	136,6	60,6	83,1	43,0	260,2	220,5	320,7	152,0	250,3
1970	151,3	137,8	157,3	79,0	93,4	112,5	277,4	258,4	315,5	185,7	313,8
1971	184,0	138,5	145,4	76,2	82,8	77,1	293,0	272,9	336,4	190,7	333,0
1972	181,7	152,2	161,6	83,4	93,5	77,9	310,6	282,0	368,5	198,4	342,9
1973	202,6	146,9	143,7	83,8	85,2	113,4	316,9	301,3	364,8	210,3	347,4
1974	219,0	167,6	157,4	74,5	88,5	80,3	333,6	321,8	380,8	213,1	363,7
1975	196,9	171,7	158,3	58,7	91,1	112,0	344,7	327,2	402,1	211,6	365,1
1976	194,8	129,9	130,1	69,5	67,9	118,6	337,0	317,8	397,0	209,1	363,8
1977	220,0	187,3	165,9	62,0	92,7	112,2	349,8	317,4	424,3	214,2	374,8

Základní tendence ve vývoji produkce vybraných zemědělských výrobků (ve stálých cenách roku 1967)

ČSR

Rok	Zrniny	Technické plodiny	Píceiny a krmné okopaniny	Brambory	Zelenina	Ovoce a vinné hrozny	Jatečný dobytek			Mléko	Vejce
							celkem	z toho			
								jatečný skot	jatečná prasata		
	rok 1948 = 100										
1948	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1950	99,3	127,7	99,6	151,4	94,7	106,5	156,3	125,9	187,2	123,6	146,0
1955	105,1	132,4	153,8	131,4	102,4	72,8	147,5	112,3	181,9	129,4	148,9
1960	118,3	176,5	139,2	84,6	101,8	129,2	173,5	143,9	207,4	137,2	172,1
1965	112,3	122,2	144,2	69,9	92,1	35,5	213,3	175,1	263,7	148,3	222,5
1970	148,8	131,1	161,5	90,1	90,3	96,4	229,7	206,0	263,7	170,3	270,0
1971	180,6	129,9	144,2	72,9	75,8	56,3	237,6	214,2	275,3	174,8	281,0
1972	183,4	142,2	164,1	92,9	90,8	58,5	249,8	222,4	298,4	182,5	286,8
1973	200,0	141,1	149,1	87,8	83,1	82,2	262,6	237,5	310,5	195,4	289,4
1974	211,6	150,9	166,0	75,6	87,3	59,9	276,4	257,8	320,7	198,9	303,4
1975	189,6	160,1	163,0	60,6	85,5	90,1	284,0	261,9	335,4	198,0	302,9
1976	182,6	119,1	132,0	71,1	65,4	98,2	280,4	262,0	330,1	195,9	300,1
1977	216,4	189,4	180,7	65,2	93,3	81,3	287,8	260,8	347,9	200,4	298,1

Základní tendence ve vývoji produkce vybraných zemědělských výrobků (ve stálých cenách roku 1967)

SSR

VI

Rok	Zrniny	Technické plodiny	Píce a krmné okopaniny	Brambory	Zelenina	Ovoce a vinné hrozny	Jatečný dobytek			Mléko	Veje
							celkem	z toho			
								jatečný skot	jatečná prasata		
	rok 1948 = 100										
1948	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1950	98,1	92,5	83,0	93,2	60,2	90,3	304,6	333,0	328,7	136,3	151,3
1955	110,1	143,1	124,9	123,2	87,9	88,8	307,7	338,7	334,1	157,7	206,3
1960	121,9	173,7	131,8	82,4	83,1	101,9	408,8	428,0	465,1	182,2	293,2
1965	114,7	148,0	121,6	38,2	69,9	57,3	501,5	563,5	570,0	163,2	383,6
1970	156,2	154,4	149,0	52,0	97,9	142,9	522,7	654,3	542,5	232,5	523,5
1971	190,7	160,0	147,8	84,0	93,1	116,3	577,4	716,9	603,9	239,3	582,1
1972	178,2	177,1	156,8	60,2	97,4	114,5	622,6	732,0	675,4	247,0	611,8
1973	207,6	161,3	133,1	74,1	88,2	172,3	595,7	784,4	602,5	255,7	625,3
1974	233,6	209,2	140,5	71,9	90,3	118,9	627,2	806,2	644,1	256,7	652,6
1975	211,2	200,4	149,1	54,3	99,1	153,2	656,9	820,6	693,9	252,9	663,2
1976	218,9	156,9	126,4	65,4	71,4	157,2	627,9	739,6	690,0	249,5	668,7
1977	227,0	182,2	136,9	54,1	91,8	170,4	668,2	746,0	758,8	256,1	742,2

Vývoj intenzity zemědělské výroby

Rok	ČSSR			ČSR			SSR		
	celkem	v tom		celkem	v tom		celkem	v tom	
		rostlinná	živočišná		rostlinná	živočišná		rostlinná	živočišná
	rok 1948 = 100								
1948	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1950	119,1	104,8	138,3	123,4	112,5	136,5	109,2	89,4	144,8
1955	128,6	118,9	141,7	126,7	120,6	134,1	133,4	115,4	165,6
1960	138,8	122,4	160,8	135,4	125,5	147,2	147,7	116,3	203,8
1965	137,8	105,7	180,9	135,6	108,1	168,6	143,0	100,6	219,0
1970	176,3	139,4	226,0	168,5	138,4	204,6	195,6	141,6	292,2
1971	182,3	143,6	234,3	170,6	137,3	210,7	210,8	156,9	307,5
1972	189,7	149,1	244,3	181,1	148,7	220,1	210,6	150,0	319,2
1973	198,9	158,8	252,9	189,9	155,9	230,8	220,7	164,7	321,0
1974	203,8	161,6	260,6	192,9	156,1	237,2	230,2	173,1	332,6
1975	202,6	157,7	263,0	191,2	151,7	238,6	230,1	169,9	337,7
1976	198,5	148,4	265,9	185,0	139,9	239,1	231,2	166,1	347,9
1977	217,2	172,0	277,9	205,4	169,4	248,7	245,2	177,1	367,2

Vývoj produktivity práce

VIII

Rok	ČSSR			ČSR			SSR		
	celkem	v tom		celkem	v tom		celkem	v tom	
		rostlinná	živočišná		rostlinná	živočišná		rostlinná	živočišná
	rok 1948 = 100								
1948	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1950	128,4	113,0	149,1	129,6	118,2	143,4	122,6	100,3	162,4
1955	145,4	134,4	160,2	144,3	137,3	152,6	149,2	129,1	185,2
1960	207,9	183,4	240,9	192,3	178,3	209,1	240,3	189,3	331,7
1965	234,6	180,0	308,1	215,2	171,6	267,6	272,2	191,6	416,7
1970	317,2	250,8	406,4	292,7	240,4	355,5	370,4	268,3	553,4
1971	331,7	261,4	426,2	298,5	240,2	368,5	407,1	302,9	593,6
1972	366,3	288,0	471,7	333,1	273,4	404,8	438,2	312,	663,9
1973	394,8	315,2	501,7	355,9	292,1	432,4	478,8	357,3	696,2
1974	406,6	322,4	519,7	364,2	294,6	447,7	500,1	376,1	722,3
1975	411,9	320,6	534,7	369,2	292,9	460,6	506,3	374,0	743,1
1976	403,8	301,8	540,7	359,3	271,7	464,4	504,1	362,1	758,2
1977	450,6	356,9	576,5	406,5	335,1	492,1	546,8	394,9	818,6